

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»**

ПРАВОВА ДЕРЖАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник матеріалів VI регіональної науково-
практичної конференції
(16 жовтня 2020 року)

Чернігів 2020

УДК 342(477)

П68

Правова держава в сучасних умовах. Збірник – Чернігів: Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2020 – 135 с.

Друкується за рішенням Вченої ради Інституту
(протокол № 2 від 30 вересня 2020 р.)

***За загальною редакцією
кандидата економічних наук, доцента
Мурашка Миколи Івановича***

Редакційна колегія:

Мурашко М.І. к-т екон. наук, доц.; Кадетов С.М. к-т екон. наук, доц.;
Сидоренко Є.В. к-т юрид. наук; Красногор О.В., к-т юрид. наук;
Назарко С.О. к-т екон. наук, доц; Ямпольць П.В. к-т іст. наук;
Суворова С.Г. к-т екон. наук, доц.

Статті надруковані в авторській редакції

Комп'ютерний макет: Захарчук І.В.

Адреса редакції: 14000, Чернігів
вул. Промислова, 17

Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ ВНЗ МАУП

Тел./факс (0462) 677-179

E-mail: maurchern@ukr.net

УкрІНТЕІ

Посвідчення № 381 від 11 вересня 2020 р. Про реєстрацію проведення
VI регіональної науково-практичної конференції за темою «Правова
державна в сучасних умовах»

© Чернігівський інститут ім. Героїв Крут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНА СЕКЦІЯ

- Маклюк О.В., Кадетов С.М.** Доходи і витрат населення України у 2017-2019 роках: динаміка та структура..... 5
- Мурашко М.І.** Інструментарій та етапи управління розвитком інтелектуальної активності персоналу, як елемент публічного управління..... 13
- Семенець Я., Лосєв Д., Назарко С.О.** Євроінтеграційні трансформації вищої освіти та науки..... 19
- Суворова С.Г., Бачуріна І.В.** Бенчмаркінг як метод інформаційного забезпечення стратегічного управління... 28

ПРАВОВА СЕКЦІЯ

- Бокач В.Є., Литвиненко В.М.** Класифікація принципів трудового права..... 31
- Бурима А.М.** Корупційні та інші корисливі злочини, які вчиняються персоналом державної кримінально-виконавчої служби України: умови та причини..... 36
- Воробей В.С., Олійник В.С.** Деякі проблеми інститутів громадянського суспільства в Україні..... 41
- Гуртовой А.П., Бабак А.О., Горох Д.В., Трохименко І.Г.** Деякі особливості проведення експертизи з установлення цілого за частинами при розслідуванні дорожньо – транспортної пригоди..... 45
- Діденко Т.** Судова товарознавча експертиза, завдання та перспективи розвитку..... 50
- Дрижак Я.І., Мельник Є.П., Киричек Є.М.** До питання вивчення документів, що ведуться в підрозділах пожежно-рятувальної служби, які можливо використати судовому експерту під час проведення пожежно-технічної експертизи з вирішенням питання щодо дій особового складу органів управління та пожежно-рятувальних підрозділів..... 56

Захарчук І.В. Вплив сучасних інформаційних технологій на юриспруденцію.....	67
Ілляшенко С.М. Корупція як правова категорія.....	71
Карпенко М.М., Болдирева В.М. Проблеми правового регулювання майна подружжя.....	77
Кулик Я.І. Регуляторна політика Міністерства молоді та спорту України як напрям діяльності.....	83
Пальона А.В., Литвиненко В.М. Особливості визначення поняття «трудовий договір» в законодавстві та доктрині трудового права.....	88
Прошкіна О.В. Історія розвитку відповідальності за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди.....	93
Сидоренко Є.В., Рябченко М.С. Визначення понять «протидія» та «запобігання» корупції.....	98
Сидоренко Є.В., Лавриненко Ю.А. Протидія корупції в органах місцевої влади.....	102
Скрипка М.О., Болдирева В.М. Спадщина. Відмова від спадщини	105
Суржик В.Г., Гарига-Грихно М.М. Особливості розвитку судової експертизи.....	110
Шпомер А.І. Правові засади регулювання договору зберігання у товарному складі.....	114
Ямпольць П.В. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій та підстави для них.....	120
СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА СЕКЦІЯ	
Волеваха І.Б., Ворошук В.І. Причини агресивної поведінки.....	125
Настояща У.В., Борець Ю.В. Феноменологія поняття особистість та її розвиток у сучасній психологічній науці	130

ЕКОНОМІЧНА СЕКЦІЯ

Маклюк О.В.

*викладач кафедри управління персоналом,
економіки праці та публічного управління
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Кадетов С.М.

*к.е.н., доцент кафедри управління персоналом,
економіки праці та публічного управління
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ДОХОДИ І ВИТРАТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 2017-2019 РОКАХ: ДИНАМІКА ТА СТРУКТУРА

Вступ. Одним з основних показників рівня життя населення, а також ефективності соціальної політики в країні, є рівень доходів населення та їх динаміка на протязі певного періоду. Але зростання рівня тіньових надходжень у «сімейний бюджет» населення в Україні свідчить про необхідність аналізувати доходи у тісному зв'язку з певними показниками витрат, враховуючи їх структуру.

Мета статті: на основі проведеного аналізу виявити основні тенденції щодо формування доходів населення в Україні у 2017-2019 роках, а також їх витрат і заощаджень.

Виклад основного матеріалу. Рівень і структура доходів та витрат населення в Україні у 2017-2019 роках було проаналізовано на основі статистичних даних, що були представлені на офіційному сайті Державної служби статистики України (електронна адреса сайту <http://ukrstat.gov.ua>).

У таблиці 1 згруповано та представлено дані щодо динаміки і структури доходів населення в Україні у 2017-2019 роках.

Таблиця 1

Динаміка і структура доходів населення в Україні
у 2017-2019 роках

Показник	Період			Темп росту, %	
	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2018 / 2017	2019 / 2018
1	2	3	4	5	6
Загальна сума доходів, млн. грн.	2652082	3247889	3699346	122,47	113,90
Дохід у вигляді заробітної плати, млн. грн.	1264704	1529962	1753337	120,97	114,60
- у відсотках до загальної суми доходів, %	47,69	47,11	47,40	98,78	100,61
Дохід у вигляді прибутку та змішаного доходу, млн. грн.	480742	571901	678275	118,96	118,60
- у відсотках до загальної суми доходів, %	18,13	17,61	18,33	97,14	104,13
Одержаний дохід від власності, млн. грн.	82425	91198	94481	110,64	103,60
- у відсотках до загальної суми доходів, %	3,11	2,81	2,55	90,35	90,96
Дохід у вигляді соціальної допомоги та інших одержаних поточних трансфертів, млн. грн.	824211	1056033	1173253	128,13	111,10
- у відсотках до загальної суми доходів, %	31,08	32,51	31,72	104,62	97,54

Проведений на основі згрупованих у таблиці 1 даних аналіз показав, що на протязі трьох останніх років (2017-2019 років) спостерігалось поступове зростання загальної суми доходів населення в Україні: з 2652082 млн. грн. загальної суми доходу у 2017 році до 3699346 млн. грн. загальної суми доходу у 2019 році. Отже, за три аналізовані роки (з 2017 року по 2019 рік) загальні доходи населення в Україні збільшилися практично на 40%. Найбільший темп росту загальної суми доходів населення в Україні спостерігався у 2018 році та склав 22,47% по відношенню до даних 2017 року. У 2019 році спостерігалось зменшення темпів приросту загальної суми доходу населення, а саме 13,90% приросту у порівнянні з 2018 роком.

Структура доходів населення в Україні у 2019 році представлена графічно на рисунку 1.

Також проведений аналіз показав, що на протязі аналізованого періоду суттєвих змін у структурі доходів населення в Україні не відбулося. Найбільша частина доходів домашніми господарствами була сформована за рахунок доходів у вигляді заробітної плати: у 2017 році 1264704 млн. грн. чи 47,69% від загальної суми доходів, у 2018 році 1529962 млн. грн. чи 47,11% від загальної суми доходів, а у 2019 році 1753337 млн. грн. чи 47,40% від загальної суми доходів. Отже, доходи у вигляді заробітної плати складали майже половину загальної суми доходів населення в Україні на протязі 2017-2019 років.

Питома вага соціальних допомог і інших одержаних поточних трансфертів населення в Україні складала: у 2017 році 31,08% від загальної суми доходів чи 824211 млн. грн., у 2018 році 32,51% від загальної суми доходів чи 1056033 млн. грн. та у 2019 році 31,72% від загальної суми доходів чи 1173253 млн. грн. Дана стаття доходів населення в Україні становила практично третину від загальної суми доходів на протязі трьох аналізованих років.

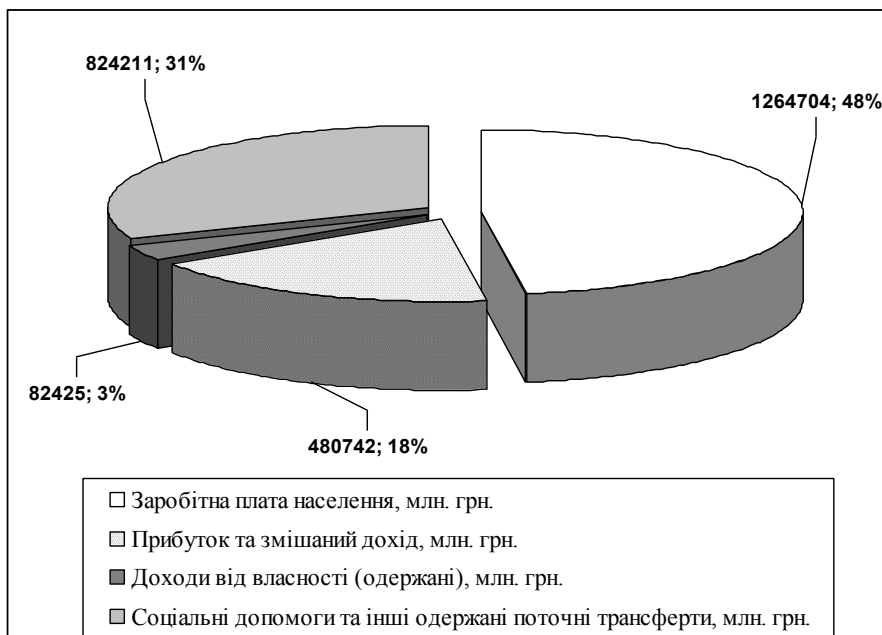

Рис. 1. Структура доходів населення в Україні у 2019 році

Третє місце у структурі загальних доходів населення в Україні у аналізованому періоді займав дохід у вигляді прибутку та змішаного доходу: у 2017 році 18,13% від загальної суми доходів чи 480742 млн. грн., у 2018 році 17,61% від загальної суми доходів чи 571901 млн. грн. та у 2019 році 18,33% від загальної суми доходів чи 678275 млн. грн.

Найменша питома вага у загальній структурі доходів населення в Україні у 2017-2019 роках припадала на долю доходів від власності. Їх питома вага зменшилась із 3,11% у 2017 році до 2,55% у 2019 році. А сума даного виду доходів навпаки зростає: із 82425 млн. грн. у 2017 році до 94481 млн. грн. у 2019 році.

У таблиці 2 згруповано та представлено дані щодо динаміки і структури витрат та заощаджень населення в Україні у 2017-2019 роках.

Таблиця 2

Динаміка і структура витрат та заощаджень населення в Україні
у 2017-2019 роках

Показник	Період			Темп росту, %	
	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2018 / 2017	2019 / 2018
1	2	3	4	5	6
Усього витрат та заощаджень, млн. грн.	2621444	3247889	3699346	123,90	113,90
Витрати на придбання товарів та послуг, млн. грн.	2342505	2884168	3406202	123,12	118,10
- у відсотках до загальної суми витрат та заощаджень, %	89,36	88,80	92,08	99,38	103,69
Сплачені доходи від власності, млн. грн.	24756	29979	39273	121,10	131,00
- у відсотках до загальної суми витрат та заощаджень, %	0,94	0,92	1,06	97,74	115,01
Поточні податки на доходи, на майно і інші сплачені поточні трансферти, млн. грн.	254183	302317	370036	118,94	122,40
- у відсотках до загальної суми витрат та заощаджень, %	9,70	9,31	10,00	96,00	107,46

Проведений на основі згрупованих у таблиці 2 даних аналіз показав, що на протязі аналізованого періоду (2017-2019 років) також відбулося поступове зростання і рівня витрат та

заощаджень населення в Україні: з 2621444 млн. грн. витрат у 2017 році до 3699346 млн. грн. витрат у 2019 році. Так, за три роки, що аналізувалися, витрати і заощадження населення в Україні зросли більше ніж на 40%. Як і у ситуації із доходами, найбільшими темпами витрати та заощадження населення України зростали у 2018 році та становили 23,90% приросту за рік, проти 13,90% приросту на протязі 2019 року.

Структура витрат та заощаджень населення в Україні у 2019 році представлена графічно на рисунку 2.

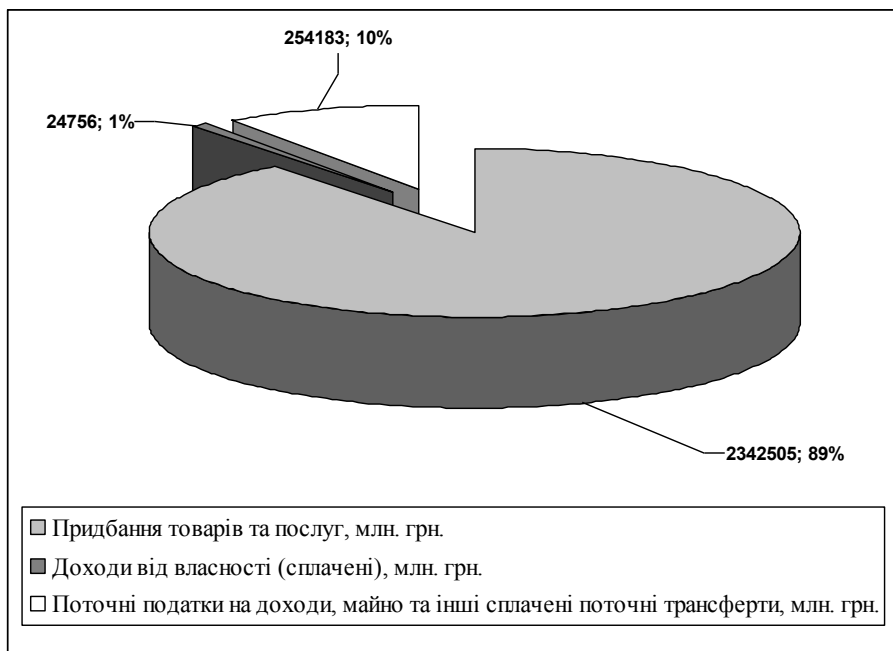

Рис. 2. Структура витрат і заощаджень населення в Україні у 2019 році

У структурі витрат і заощаджень населення в Україні протягом 2017-2019 років суттєвих змін не відбулося. Так, найбільша частка доходів була витрачена домогосподарствами на придбання товарів і послуг: у 2017 році 2342505 млн. грн. чи 89,36% від загальної суми витрат, у 2018 році 2884168 млн. грн. чи 88,80% від загальної суми витрат та у 2019 році 3406202 млн.

грн. чи 92,08% від загальної суми витрат.

Питома вага податків на доходи, на майно і інших поточних сплачених трансфертів становила: у 2017 році 9,70% від загальної суми витрат чи 254183 млн. грн., у 2018 році 9,31% від загальної суми витрат чи 302317 млн. грн. та у 2019 році 10,00% від загальної суми витрат чи 370036 млн. грн.

Найменшу та дуже незначну частину у загальній сумі витрат і заощаджень населення в Україні у аналізованому періоді займала стаття витрат «Сплачені доходи від власності»: у 2017 році 0,94% від загальної суми витрат чи 24756 млн. грн., у 2018 році 0,92 % від загальної суми витрат чи 29979 млн. грн. та у 2019 році 1,06% від загальної суми витрат чи 39273 млн. грн. Питома вага даної статті витрат і заощаджень населення в Україні у 2017-2019 роках на перевищувала 1% від загальної суми витрат.

Висновки. Отже, на протязі 2017-2019 років відбулося поступове зростання рівня доходів населення в Україні та, відповідно, рівня витрат. Приріст доходів за три роки склав практично 40%. У структурі доходів населення в Україні найбільшу питому вагу займали доходи у формі заробітної плати (близько % від загальної суми доходів 48%). Більше 88% від усіх доходів було витрачено населенням на придбання товарів та послуг. Не зважаючи на позитивну динаміку росту рівня доходів населення, рівень заощаджень є низьким, особливо враховуючи отримані дані щодо рівня і структури витрат населення.

Список використаних джерел

1. Економічна безпека України: монографія / В.Г. Федоренко, І.М. Грищенко, О.Ф. Новікова; за ред. В.Г. Федоренка, І.М. Грищенко, Т.Є. Воронкової – К.: ТОВ «ДКС центр», 2017. – 462 с.

2. Економічна статистика: навчальний посібник / В. М. Соболев, Т. Г. Чала, О. С. Корепанов та ін. ; за ред. В. М. Соболева. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 388 с.

3. Іванова О.Л. Соціальна політика: теоретичні аспекти / О.Л. Іванова. – К.: Академія, 2013. – 107 с.
4. Підгорний А.З., Самоєнкова О.В., Ольвінська Ю.О., Вітковська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 424 с.
5. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2019 році. Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2019. – 88 с.
6. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України у 2018 році. Статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2018. – 88 с.
7. <http://ukrstat.gov.ua>

Мурашко М. І.
кандидат економічних наук, доцент, директор
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Останні дослідження стану формування та впровадження моделі управління інтелектуальною активністю (далі-ІА) сучасного науково-виробничого підприємства підтвердили, що удосконалення процесу управління формуванням та розвитком ІА вимагає значного корегування як самого організаційно-економічного механізму, так і його інструментів та методів управління. Сучасні умови господарювання пред'являють особливі вимоги до організації процесу управління наукоємною діяльністю і обумовлюють доцільність розробки підсистеми управління формуванням та розвитком ІА.

В публічній площині на деяких вітчизняних наукоємних підприємствах відбувся етап усвідомлення розробки даної підсистеми. В зв'язку з цим виникає нагальна доцільність сформувані основні етапи та інструментарій управління формування та розвитком інтелектуальною активністю наукоємних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним проблемам інтелектуального потенціалу підприємства присвячені дослідження українських вчених Л. Артеменко, М. Бутка, С. Задорожної, Г. Гузенка, В. Диби., Л. Марчук.

Проблемам реалізації творчих можливостей працівників присвячені дослідження В.В. Близнюка, І.Р. Бузько, Ю.Ю. Д'яченко, А.Г. Жарінова, І.В. Журавльова, А.В. Кудлай, І.П. Мойсеєнко, та інших.

Питанням нематеріального стимулювання активності персоналу- напрацювання А. Босака, О. Босак, Я. Голоджуна. Разом з тим питання особливостей управління формуванням та розвитком інтелектуальної активності наукоємних підприємств майже не мають повного наукового обґрунтування.

Метою статті є розробка інструментарію та етапів управління розвитком інтелектуальної активності персоналу наукоємних підприємств.

Виклад основного матеріалу. В даному викладі матеріалу пропонується вирішити поставлені задачі в ракурсі розробки і ухвалення управлінських рішень у виділеній області. Таким чином, розробка інструментарію управління є процесом ухвалення управлінських рішень щодо проблем, які виникають на наукоємних підприємствах.

Елементами формування інтелектуальної активності персоналу наукоємних підприємств виступають:

- система управління інтелектуальною активністю;
- система формування креативності персоналу;
- зовнішні фактори;
- внутрішні чинники впливу;
- система імплементації знань, умінь та навичок персоналу тощо.

Необхідно відзначити, що на всіх етапах формування і розвитку ІА повинні реалізовуватися заходи щодо забезпечення збереження ІА, припинення просочування інформації усередині підприємства і в зовнішнє середовище.

У табл. 1. представлена сукупність інструментів управління формуванням і розвитком ІА в рамках реалізації розглянутих етапів, що входять в розроблений алгоритм управління формуванням і розвитком ІА.

**Інструменти управління формуванням і розвитком ІА
наукоємного підприємства**

Етапи розвитку підприємства	Основний Інструментарій управління формуванням і розвитком ІА
Розробка стратегії розвитку підприємства	Визначення місії та цілей Вибір типу стратегії підприємства Вибір рівнів управління інноваційним розвитком Прогнозування зовнішніх та внутрішніх змін
Розробка загальних та специфічних принципів та напрямів формування і розвитку ІА	Вироблення принципів формування ІА Розробка напрямів політики розвитку підприємства Розробка і вдосконалення організаційної структури формування ІА Формування корпоративної культури розвитку ІА
Проведення поглиблених досліджень потенціальних ринків	Визначення методів аналізу та прогнозування Обробка результатів аналізу Виявлені тенденції та висновки Розробка моделі забезпечення визначених цілей
Розробка системи управління інтелектуальним потенціалом	Впровадження системи формування генерованого та особистісного інтелектуального потенціалу Формування потенціалу штучного інтелекту Формування потенціалу компетенцій Формування потенціалу інформаційних ресурсів
Визначення потреби в інтелектуальному потенціалі	Аналіз існуючого інтелектуального потенціалу Співставлення показників стратегії розвитку з існуючими можливостями

	інтелектуального потенціалу Прогноз перспектив розвитку існуючого потенціалу
Визначення основних джерел збільшення інтелектуального потенціалу	Формування методів оцінки інтелектуального потенціалу Методи розвитку інтелектуального потенціалу Генерація інтелектуального потенціалу Синергія знань
Парадигма формування інтелектуального потенціалу	Формування методів оптимізації використання ресурсів Оцінка інтелектуального потенціалу персоналу в процесі прийому та подальшого розвитку Оцінка та корегування адміністративних, економічних та соціально - психологічних методів управління
Ідентифікація і фіксація ІА	Розробка процедур організації ідентифікації і фіксації ІА Розробка процедур мотивації та контролю ідентифікації і фіксації ІА
Вибір оптимальної моделі захисту прав ІА	Моніторинг захисту прав ІА Аналіз чинників, що впливають на доцільність захисту прав ІА Розробка оптимальної моделі захисту прав ІА
Оцінка вартісних показників та ринкової цінності ІА	Розробка та впровадження методів вартісної оцінки ІА Розробка та впровадження методів ринкової цінності ІА Аналіз поточних даних бухгалтерського, податкового та управлінського обліку
Налагодження обліку ІА та оцінка	Впровадження нових методів міжнародного бухгалтерського,

ефективності формування розвитку ІА та	вітчизняного податкового та управлінського обліку Розробка і впровадження методики оцінки ефективності формування та розвитку ІА
Використання ІА в господарській діяльності	Діагностика, прогнозування, планування, організація, мотивація та контроль формування та розвитку ІА
Вдосконалення системи управління формуванням та розвитком ІА	Аналіз існуючої системи управління формуванням та розвитком ІА Розробка та впровадження рекомендацій по вдосконаленню системи управління формуванням та розвитком ІА
Створення системи забезпечення збереження ІА	Розробка політики підприємства в сфері забезпечення збереження ІА Впровадження сучасних методів захисту інформації

Процес реалізації розробленого інструментарію на кожному етапі розвитку повинен бути циклічним.

Запропоновані автором інструменти управління формуванням і розвитком ІА можуть стати основою для реалізації цільової програми по створенню підсистеми управління формуванням та розвитком ІА.

Висновки та рекомендації. Визначення проблем та інструментарію управління процесами формування і розвитку ІА має на меті корегування і розвиток як самого економічного механізму, так і його інструментів та методів управління персоналом в цілому. Тому на основі цих проблем доцільним є розробка джерел ефективності при реалізації запропонованого інструментарію.

Джерела.

1. Балабанова Л.В. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки: монографія /Л.В.

Балабанова, О.В. Стельмашенко. — Донецьк: Дон НУЕТ, 2010. – 238 с.

2. Гризовська Л.О. Актуальні проблеми управління розвитком персоналу на вітчизняних підприємствах / Л.О. Гризовська // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 5, т.2. – С.192-196.

3. Громова О.Є. Побудова структурної моделі мотиваційного механізму інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств / О.Є. Громова 189 // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2012. – №4, т. 2. – С. 183-187.

4. Докторук Є.В. Управління інтелектуальним потенціалом підприємства (на прикладі підприємств машинобудування) : автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Євген Валерійович Докторук. – Хмельницький, 2010. – 19 с.

5. Методичні аспекти управління інтелектуальним капіталом інноваційно-активного підприємства / Л. П. Артеменко, Т. М. Бацалай // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". - 2013. - № 10. - С. 250-256.

6. М. Мурашко Алгоритм управління інтелектуальною активністю. Збірник матеріалів VII міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія регіональних реформ в умовах кардинальних суспільних змін» (м. Чернігів 19 травня 2015 року) – Чернігів: ЧІ МАУП, 2015 –с. 12-19.

7. Мурашко М.І. Формування моделі управління інтелектуальним капіталом, як підсистеми управління персоналом наукоємного підприємства. Збірник матеріалів VIII міжнародної науково-практичної конференції «Основні напрями стратегії прориву регіонального розвитку» (м. Чернігів 26 квітня 2016 року) – Чернігів: Десна Поліграф, 2016 –212 с.

8. Ситник Й.С. Засади формування механізму розвитку інтелектуальної активності персоналу, як цільової функції менеджменту. // Причорноморські економічні студії. -2016р. вип.6, с.107-111.

*Семенець Я., Лосєв Д.
студенти 2-го курсу, Чернігівського інституту МАУП,
науковий керівник - Назарко С.О.
кандидат економічних наук, доцент
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

Постановка проблеми. Нинішнє становлення української держави, тісна співпраця з багатьма європейськими країнами та реформа системи вищої освіти сьогодні є ключовим моментом у процесі європейської інтеграції, який відкриває нові можливості для молодого покоління України.

Слід зазначити, що географічне розташування нашої держави та її культурні зв'язки з Європою дають можливості та переваги освоювати європейський ринок кваліфікованих кадрів. Головною перевагою України є те, що вона має достатню наукову та освітню інфраструктуру та висококваліфікований науковий персонал, який вже має великий досвід наукової співпраці з Європою [3, с. 12].

Однак нинішній процес реформування системи освіти має багато проблем у підготовці високоякісних фахівців. Хоча нова соціальна та культурна реальність передбачає вирішення проблеми освіти молоді одним із пріоритетних завдань для всієї системи вищої освіти України, а отже, визначає необхідність модернізації системи вищої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій та невирішені частини проблеми. Сьогодні багато сучасних дослідників прагнуть ідентифікувати різні вектори розвитку вищої школи України як соціального інституту, що займає важливе місце в розвитку держави. Так, Т.В. Андрущенко визначає, що нова концепція вищої освіти зосереджена на забезпеченні якісної підготовки студентів у системі вищої школи країни [1, с. 107]. Питання про підготовку майбутніх фахівців, які відповідають вимогам

сучасного суспільства та країни, розкриваються в працях Н. Авшенюк, Л. Вербицької, О. Бражник, С. Домбровської. А такі дослідники, як В. Кремень, В. Луговий, А. Сбруева, визначають тенденції розвитку вітчизняної вищої школи в контексті інтернаціоналізації освіти.

Розглянувши це питання, необхідно детально вивчити вплив європейської інтеграції та глобалізації на підготовку майбутніх фахівців у різних сферах.

Мета і завдання наукової роботи. Мета цієї статті – вивчити та проаналізувати готовність вищої школи до підготовки студентської молоді в процесі європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб реформувати національну систему освіти, варто розуміти для чого та чому потрібно навчати фахівців, котрі в подальшому зможуть забезпечити адекватні відповіді на суспільно-політичні, економічні, технологічні виклики, котрі постійно супроводжують розвиток людства. Окрім цього, які зможуть сприяти гармонійному розвитку природного та людського потенціалів своєї держави та всього світу на основі принципів сталого розвитку, котрі вже давно є парадигмою існування цивілізованого світу.

У цьому питанні варто відзначити два фактори. Перший фактор передбачає, що необхідна розробка нових вимог у сфері методологічної, світоглядної та системної підготовки молодих фахівців. Причиною тому є інформаційне середовище, котре постійно змінюється та висуває нові вимоги до знань усього суспільства.

При цьому організація такої підготовки повинна спиратися на системні та міждисциплінарні знання людини, які необхідні для раціонального й усвідомленого використання нескінченного потоку різних знань. Мета такої підготовки полягає у розвитку нестандартного мислення, незалежно від сфери діяльності людини, яке дозволить підходити до вирішення проблем нестандартно, з різних точок зору, тим

самим підвищуючи рівень своєї компетентності та затребуваності на ринку праці.

Важливою обставиною тут виступає наявність аналітичних здібностей у педагога й вченого, які полягають у його умінні шукати і знаходити потрібну інформацію, виявляти закономірність в сукупності, яка на перший погляд виглядає різноманітно, ефективно формулювати проблеми та гіпотези, тим самим розширюючи способи вирішення нестандартних міждисциплінарних проблем [5, с. 150].

Що стосується другого фактора, то він пов'язаний з інноваційною побудовою національної економіки в більшості розвинених країн світу. Це призводить до того, що виробництво, наука, освіта та бізнес зараз складають єдину інноваційну модель розвиненої країни. У зв'язку з цим сучасні фахівці повинні володіти цілісними знаннями про ринкові, інноваційні механізми, при наявності розуміння та умінь застосування таких механізмів у практичній діяльності.

Зазначені підходи припускають, що з'являється необхідність впроваджувати в освітній процес сучасні інноваційні технології при передачі знань, які дозволяють студентам отримувати комплексні знання для майбутньої практичної діяльності в творчо-дослідницькій формі, яка є більш продуктивною і відповідає сучасним викликам суспільному житті [6, с. 105].

Однак такі завдання визначають наявність чисто методологічних проблем, що стоять перед вищою школою України сьогодні. Для вирішення наявних проблем в системі підготовки висококваліфікованих фахівців різних галузей знань необхідно враховувати, на наш погляд, такі положення:

1. Враховуючи вітчизняне виробництво, розвиток науки, освіти та бізнесу в єдиному взаємопов'язаному комплексі, Україна повинна сформулювати основні напрями власного науково-технічного розвитку у вигляді національних програм та стратегій їх реалізації.

2. Для забезпечення повної стратегії розвитку освіти варто в комплексі вдосконалювати чотири основні ступені

освіти: спеціальну, технічну, вищу та післядипломну освіту. При цьому дотримуючись принципу «освіта протягом усього життя» потрібно досягнути безперервності навчального процесу за більшістю напрямів підготовки, перепідготовки та їх взаємну узгодженість.

3. Варто переглянути та усунути значні структурні невідповідності між потребами економіки нашої держави та обсягами й структурою підготовки та перепідготовки висококваліфікованих фахівців, завдяки стратегічному плануванню розвитку пріоритетних галузей економіки та їх збалансованого кадрового забезпечення.

Державне замовлення буде направлене на конкретні цілі, а бюджетні кошти вже не можна буде витратити на навчання незатребуваних суспільством фахівців, а особливо це важливо для гострого дефіциту кадрів за окремими спеціальностями. В першу чергу це стосується базових галузей промисловості, за рахунок яких наша держава може здійснити свій стратегічний розвиток. Серед них можна назвати такі спеціальності, як інженери-механіки, інженери-приладобудівники, енергетики, хіміки-технологи, фахівці в області інформаційних технологій та електроніки, попит яких сьогодні перевищує в 1,5—2 рази можливості закладів вищої освіти. Такі ж явища притаманні й світовим тенденціям.

4. Важливим моментом для держави є усунення істотних диспропорцій системи вищої освіти, котрі існують в нашій країні. Основні проблеми, які зараз варто розглядати та вирішувати, це є оптимальність мережі закладів вищої освіти, відсутність узгодженості профільних рівнів бакалавра та магістра вимогам роботодавців, невизначеність місця таких рівнів на ринку праці, досить велика кількість напрямів, спеціальностей та спеціалізацій вищої школи.

Саме тому при адаптації національної системи вищої освіти до потреб ринку праці та суспільства варто враховувати наступні чинники.

1. Необхідно розглядати трактування профільного рівня «бакалавр», як рівень базової вищої освіти з ґрунтовною

фундаментально-науковою компонентою та важливої кваліфікаційної складової й чітко окреслити разом з роботодавцями місце таких фахівців на ринку праці. Однак право на підготовку бакалаврів треба надати тільки закладам вищої освіти III—IV рівнів акредитації.

2. Трансформувати профільний рівень магістра за галуззю знань, зокрема, магістр інженерії, магістр права, магістр бізнес-адміністрування та ін.

3. Разом з роботодавцями визначити перелік кваліфікацій та посад для випускників закладів вищої освіти нашої держави за рівнями «кваліфікований робітник», «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр» та ці кваліфікації внести до нормативних загальнодержавних документів.

Зазначимо, що для задоволення потреб ринкової економіки України повинна бути створена ефективна система післядипломної освіти. А на сьогодні існуючі 562 інститути підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів не зв'язані з виробничим сектором, а також з потужними університетами. Окрім цього, вони не забезпечені висококваліфікованими кадрами та мають слабку навчально-лабораторну базу. Щоб адаптувати цю ланку освіти до потреб ринку, доцільно провести інтеграцію з університетами та пов'язати діяльність університету в даній області з сучасною промисловістю. При цьому можна удосконалити підготовку дисциплін в цій сфері, котрі стосуються корпоративного управління, корпоративного права, охорони інтелектуальної власності та конкурентоспроможності. Завдяки цьому можливо буде забезпечити підготовку фахівців, які спроможні працювати в нових господарських структурах та у сфері бізнесу [2, с. 33].

Варто зазначити, що в європейських країнах обсяг післядипломної освіти оцінюється співвідношенням три до одного, а саме 3/4 навчальних можливостей закладу вищої освіти використовуються на навчання студента, а 1/4 на підвищення кваліфікації та перепідготовку фахівців зі стажем. В Україні також варто прагнути до такого показника. Проте, щоб досягнути такого рівня та хоча б наблизитися, заклади вищої

освіти повинні мати відповідний рівень розвитку свого науково-технічного сектора, а саме навчати фахівців повинен той, хто сам щось знає та вміє.

4. Варто прагнути до зменшення тенденції щодо погіршення якості вищої освіти, яка спостерігається в останні роки в нашій державі. Необхідно розуміти, що в останнє десятиліття виник значний розрив між потребами суспільства та утворенням, яке приводить до послаблення проблемно-орієнтованої підготовки випускників закладів вищої освіти, зниження якості дипломного проектування та звуження виробничої практики, а також погіршення кваліфікаційних кондицій майбутніх фахівців. Значно зросла кількість закладів вищої освіти, де відсутні науково-педагогічні школи, не проводяться наукові дослідження, відсутня відповідна матеріальна база та елементарні умови для навчання.

Не найкраще виглядає ситуація з підготовкою випускників шкіл та зростання кількості студентів, котрі навчаються в закладах вищої освіти за контрактом, при цьому до них не застосовуються такі ж вимоги як до студентів, які навчаються за державним замовленням.

Окрім цього, у вітчизняній системі вищої освіти майже 70% майбутніх фахівців навчаються по репродуктивній моделі. При якій вони засвоюють певну сукупність фактів та знань, та можуть їх шаблонно застосовувати, проте не спроможні вирішувати незнайомі для них завдання. Приблизно 20% випускників закладів вищої освіти досить погано орієнтуються в обраних професіях власне через недбалість та небажання вчитися. І залишається 10% випускників, котрі можуть представляти цінність для розвитку системи вищої освіти. Однак вони стали такими не завдяки закладу вищої освіти, де навчалися, а тому, що були самодостатніми та добре вмотивованими особистостями, котрі добре зрозуміли метод самонавчання та самовдосконалення [7, с. 81].

Наразі все це є досить серйозною проблемою, що приводить до зниження якості навчання та є основною перешкодою на шляху реального входження нашої держави в

Європейський освітній простір. А це в свою чергу, може призвести до того, що європейська спільнота не буде визнавати вітчизняні дипломи університетів, які не пройдуть зовнішню експертизу. А як наслідок, це все може призвести до зниження мобільності на європейському просторі наших студентів та випускників.

5. Заклади вищої освіти мають стати локомотивами наукових досліджень. Однак сьогодні університетам відводиться другорядна роль при проведенні передових наукових досліджень, котрі є основою елітної університетської підготовки. І як наслідок, вже вироблена система пріоритетів, при якій обсяги фінансування університетської науки практично на порядок нижче академічної. Хоча зараз науковим колективам закладів вищої освіти відводиться досить значна роль при розвитку перспективних технологій, так як спад виробництва привів до того, що заводський сектор науки значно ослаб, а з ним і науково-дослідні організації, конструкторські установи та проектні організації. І якщо дивитись на кількість науковців вищої кваліфікації (доктори філософії та доктори наук), котрі працюють у різних секторах науки, саме найбільший їх відсоток припадає на освітню галузь. Проте ставлення з боку держави до наукового потенціалу вищої школи лише шкодить як науці так і освіті. А це відображається в тому, що підготовка висококваліфікованих кадрів не може бути без розвитку науки та без занурення майбутніх фахівців в реальні наукові дослідження, розробку нових технологій та участь у роботі колективів, котрі займаються вирішенням конкретних технологічних та економічних проблем. І це ще одна причина, яка без активного залучення великої кількості студентської та аспірантської молоді до наукової роботи може призвести до занепаду академічної науки взагалі.

Існує й ряд інших проблем, котрі необхідно сьогодні вирішувати на шляху до європейської інтеграції. Для ви рішення проблем технологічного характеру потрібна політична воля, а це також створення сучасної інформаційної інфраструктури науки та освіти з її підключенням до європейських комп'ютерних

мереж та інформаційних ресурсів, а також дієва наукова та технологічна співпраця нашої держави з Європою та покращення мобільності студентів та викладачів на європейському просторі [3, с. 12].

Висновок. Процес європейської інтеграції нашої країни торкнувся всіх сфер людської діяльності, включаючи освіту. Глобалізація - це реальність нашого часу. Тому основою для створення Європейського простору вищої освіти є підготовка студентів, викладачів та адміністративного персоналу на високому рівні.

Для консолідації потенціалу вищої освіти у всіх країнах необхідно підвищити її рівень. Тому міжнародне співтовариство розглядає вищу освіту як суспільне благо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що політика, спрямована на підвищення рівня освіти, залежить від культурних змін у суспільному житті, що створює багато викликів для самої системи освіти. Сьогоднішня система вищої освіти є нераціональною та мало ефективною, а це спонукає до перетворень та оновлення, котре дозволить вирішити зазначені та існуючі проблеми.

Перелік використаних джерел:

1. Андрущенко Т.В. Ціннісна палітра європейського простору освіти (український вимір) / Т.В. Андрущенко // Наук. часоп. нац. пед. унту ім. М.П. Драгоманова. Серія 12, Психологічні науки. – 2016. – Вип. 4. – С. 107-113.

2. Бондарук Л.М. Роль міжкультурної освіти у процесі інтеграції України в європейський простір / Л.М. Бондарук, Л.М. Щерба // Пед. пошук. – 2017. – № 2. – С. 32-35.

3. Вавренюк С.А. Сучасний стан та проблеми дворівневої структури в системі вищої освіти України / С.А. Вавренюк / / Право та державне управління: збірник наукових праць. Запоріжжя: Вид-во Класичний приватний університет, 2018. – Вип. 3 (2). – С. 11-15.

4. Годованик Є.В. Проблеми ефективного впровадження європейських освітніх стандартів в Україні / Є.В. Годованик //

Вісн. Маріупол. держ. унту. Серія: Право. – 2019. – Вип. 9/10. – С. 135-141.

5. Домбровська С.М. Якість освіти як одна з запорок вдалого державного реформування вищої школи України / С. М. Домбровська // Актуальні проблеми державного управління. – 2017. – № 1. – С. 149-154.

6. Кириченко К.І. Проблеми інтеграції національної системи освіти до європейського освітнього простору / К.І. Кириченко // Аспекти публічного упр. – 2019. – № 11/12. – С. 104–108.

7. Шульгіна, В.Д. Творча діяльність особистості у системі мистецької освіти України: європейський контекст / В.Д. Шульгіна, С.М. Рябінко // Вісн. Нац. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – 2018. – № 1. – С. 80-85.

Суворова С.Г.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри управління персоналом,
економіки праці та публічного управління
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

Бачуріна І.В.

*кандидат економічних наук, доцент кафедри
загальнонаукових, соціальних і поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

БЕНЧМАРКІНГ ЯК МЕТОД ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Функціонування в сучасних умовах ринкової економіки вимагає від підприємств-учасників ринку швидкої реакції на вплив факторів зовнішнього середовища та високого рівня адаптації до будь-яких змін. Для здійснення стратегічної діяльності підприємство повинно володіти повною інформацією за всіма напрямками ринку.

Сьогодні традиційні методи збору інформації доповнюються сучасними, основною метою яких є забезпечення підприємства корисною інформацією для підвищення продуктивності його діяльності. Одним з таких методів є бенчмаркінг – метод управління бізнесом та популярна дослідницька технологія. Бенчмаркінг пов'язаний з пошуком інформації стосовно найкращих методів та способів ведення підприємницької діяльності.

Бенчмаркінг – це спеціальна маркетингова дослідницька технологія, основним завданням якої є збір офіційної та неофіційної інформації стосовно підприємств-лідерів ринку з метою перенесення найкращого досвіду в свою практичну діяльність. Бенчмаркінг можна розглядати, з одного боку, як своєрідну інтерпретацію методу «маркетингової розвідки», з

іншого – як особливий напрям дослідження стосовно найкращого досвіду партнерів чи конкурентів ринку.

Великі корпорації, які успішно використовують методику бенчмаркінгу у своїй діяльності, надають такі його визначення, як: процес ретельної оцінки вашої діяльності порівняно з кращими у своїй галузі компаніями, використання отриманих результатів, щоб відповідати їм і перевершити їх (Kaiser Associates); стандарт досконалості чи досягнень, порівняно з якими оцінюються відповідні показники (DuPont Fibers); пошук галузевих прикладів зразкової практики, які дають змогу досягти найвищих результатів (Хегох) [2].

Найбільшими компаніями на міжнародній арені, які застосовують бенчмаркінг в своїй стратегічній діяльності, є «General Motors» (США), «British Petroleum» (Великобританія), «Daimler Chrysler» (Німеччина), «Royal Dutch Shell» (Великобританія), «General Electric» (США), «Toyota Motor» Японія [1, с. 99].

У процесі бенчмаркінгу порівнюються:

- товари та послуги (прибутковість, асортимент, якість, конкурентоспроможність);
- ціни (собівартість продукції, постійні та змінні витрати, еластичність попиту);
- фінансові показники (обсяг продажу, прибуток і рентабельність тощо);
- бізнес-процеси (збут, робота з клієнтами);
- стратегії (імідж компанії, популярність бренду);
- персонал (забезпеченість трудовими ресурсами, плинність кадрів).

Основними етапами процесу бенчмаркінгу є:

1. Аналіз власних ресурсів компанії та пошук потенціалу.
2. Дослідження конкурентів, пошук лідера ринку.
3. Визначення компанії-еталона.
4. Проведення порівняльного аналізу показників власної компанії з компанією-еталоном.
5. Аналіз практик компанії-еталона та пошук шляхів їх досягнення.

6. Розробка власної стратегії відповідно до досвіду компанії-еталона.

Таким чином, бенчмаркінгове вдосконалення результативності роботи підприємства здійснюється шляхом послідовного аналітичного порівняння процесу діяльності своєї компанії з організацією справ у лідерів вітчизняного та міжнародного ринків. При цьому таке дослідження цілеспрямовано орієнтується на еталонний рівень значущості, тобто на досягнення такого ступеня досконалості, який може бути визнаний еталоном успішного бізнес-процесу [3, с. 133].

Список літератури:

1. Герасимчук Л.М. Бенчмаркінг на підприємстві в умовах глобалізації / Л.М. Герасимчук, Л.С. Паньковська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 3. – Т.3. – С. 99–103

2. Макарчук О.Г. Бенчмаркінг як стратегія прийняття ефективних управлінських рішень сільськогосподарськими підприємствами [Електронний ресурс] / О. Макарчук, О. Мартиненко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_6/249.pdf.

3. Зюкова І. Технології маркетингових досліджень. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти / І. Зюкова. – Львів: «Магнолія 2006», 2010. - 386 с.

ПРАВОВА СЕКЦІЯ

Бокач В.Є.

*студентка 2-го курсу групи АЮ - 191
юридичного факультету
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
науковий керівник: **Литвиненко В.М.**
к. ю. н., доцентка,
доцентка кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРИНЦИПІВ ТРУДОВОГО ПРАВА

Принципи є найбільш важливим відображенням багатьох галузей права, вони гарантують єдність, реалізацію, охорону та тенденції подальшого розвитку певної галузі права.

Зазвичай, вчені відокремлюють три різних підходи до проблем принципів права: традиційний, романо-германський та англосаксонський.

Як правило, під принципами права розуміють вихідні положення та головні ідеї, що окреслюють зміст і спрямованість правового регулювання суспільних відносин.

Якщо говорити більш широко, то принципи трудового права — це виражені в законодавстві про працю головні ідеї, керівні положення, що описують головні риси його змісту і внутрішню цілісність правового регулювання суспільних правовідносин у сфері праці, а також визначають загальний напрямок трудового права [1, с.101].

В юридичній літературі наголошується, що принципи трудового права є галузевою варіацією принципів права в цілому, що окреслюються як керівні, ключові положення цієї

галузі права, які формулюють її суть, єдність, висловлюють основні підходи правового регулювання трудових та тісно з'єднаних з ними відносин і визначають загальний напрямок розвитку галузі трудового права [2, с.4].

Аби ширше зрозуміти зміст та сутність принципів трудового права, важливо визначити їх головні ознаки, а саме:

а) вони спричинені станом розвитку суспільства і держави з питань праці;

б) система керівних положень та тенденцій правового регулювання відносин з питань праці;

в) призначені сприяти ефективності права на працю, інших трудових прав на основі оптимального поєднання потреб та інтересів учасників правових відносин з питань праці;

г) покликані підтримувати розвиток трудового права з урахуванням міжнародних та європейських стандартів;

д) спрямовані на встановлення єдності, цілісності і системності трудового права [3, с.14].

Ці ознаки є загальнообов'язковими для всіх принципів трудового права, з їх допомогою здійснюється правове регулювання трудових відносин, отже вони є довготривалими, що визначає їх стабільність.

Принципи трудового права в науковій доктрині поділяються на окремі види. Підставою для такої класифікації є різні критерії.

Так, залежно від того на які види відносин вони спрямовані та в яких актах вони закріплені, всі принципи поділяються на :

- основні (загальні), які поширюються на всі правовідносини, в тому числі на трудові, і закріплені в Конституції України;

- міжгалузеві поширюються на різні правовідносини, зокрема на трудові, і закріплені в нормах різних галузей права;

- галузеві, які поширюються на правовідносини певного виду, наприклад, трудові, і закріплюються Кодексом Законів про Працю України [4].

В залежності від того, в якій формі принципи закріплені в нормі трудового права, вони поділяються на :

- безпосередньо закріплені, тобто норма права прямо формулює правовий принцип;
- побічно закріплені (опосередковані), тобто принципи прямо не закріплені в нормах, але можуть бути виведені з них [5, с.67].

До безпосередньо закріплених принципів можна віднести принцип свободи праці, який передбачає ст. 3 Закону України «Про зайнятість населення»: право на працю, свобода праці, свободу її вибору тощо [6].

А до побічно закріплених принципів відноситься рівність всіх громадян, яка впливає з Конституції України.

Досить часто у науковій юридичній літературі зустрічається класифікація принципів права за сферою їх поширення, бо вона являється найбільш розгалуженою. Виходячи з цього, принципи за сферою поширення поділяють на загальноправові, конституційні та галузеві.

Загальноправові принципи трудового права – це система спричинених станом розвитку суспільства і держави загальних засад правового регулювання з питань праці.

До них можна віднести верховенство, гуманізм, соціальну справедливість, демократизм, законність, які притаманні будь-якій галузі права.

Конституційні принципи трудового права – це система конституційних засад і положень щодо правового регулювання з питань праці.

Це ключові принципи, які зазначені в Конституції України: гуманність, демократизм, принцип на працю, на відпочинок тощо.

Галузеві принципи трудового права – це система зумовлених загальноправовими і конституційними принципами положень та тенденцій правового регулювання з питань праці.

Вони є одними з найважливіших принципів сучасності, бо саме вони покликані сприяти розвитку трудового права з

урахуванням міжнародних та європейських стандартам, які в наш час так необхідні нашій державі [7, с.5].

Додаючи до всього вищесказаного, відомі українські та іноземні вчені пропонують різні варіації класифікацій принципів трудового права, наприклад Н.Б. Болотіна, та Г.І. Чанишева, які пропонують поділяти принципи права на 2 види: принципи регулювання індивідуальних трудових відносин і принципи регулювання колективних трудових відносин [8, с.103].

Отже, підсумовуючи можна дійти висновку, що різноманітність точок зору щодо класифікацій принципів трудового права підкреслюють їх багатогранність та визначають необхідність їх подальшого вивчення та поглиблення в цю тему, адже принципи несуть у собі найважливіші ідеї та елементи змісту правового регулювання.

Список використаної літератури

1. Трудове право України : підручник / Ю.П.Дмитренко. — К.: ЮрінкомІнтер, 2009. — 624 с.
2. Лаврів О. Я. Система принципів трудового права України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / О. Я. Лаврів. – Х., 2007. – С. 8.
3. Трудове право України підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 472 с.
4. URL: <http://www.solor.gov.ua/info/19/8231>
5. Прокопенко В. І. Трудове право України: Підручник. — Х.: Фірма «Консум», 1998. - 480 с.
6. Закон України «Про зайнятість населення» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст.243)
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
7. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і правової держави: єдність основних вимог / М. І. Козюбра // Наукові записки. Том 64, Юридичні науки / Національний університет

"Києво-Могилянська академія". Видавничий дім "КМ Академія", 2007. – С. 4-9.

8. Болотіна Н. Б., Чанишева Г. І., Додіна Т. М. Трудове право України: Підручник. — К.: Київська обласна організація товариства "Знання", 2001. — 564с.

Бурима А.М.
слухач 453 навчальної групи
юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби

КОРУПЦІЙНІ ТА ІНШІ КОРИСЛИВІ ЗЛОЧИНИ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ ПЕРСОНАЛОМ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: УМОВИ ТА ПРИЧИНИ

Під корупційним злочином слід розуміти будь-який корисливий злочин, вчинене службовою особою, тобто особою, яка є представником влади, володіє організаційно-розпорядчими або адміністративно-господарськими функціями, з використанням повноважень наданих посадою.

Метою даної роботи є визначити в якості самостійної кримінологічної групи корупційні та дотичні злочини співробітників правоохоронних органів, не обмежуючись «посадовими» злочинами в традиційному кримінально-правовому їх розумінні.

Важлива роль у захисті людини, його прав і свобод від протиправних посягань належить правоохоронним органам. Саме тому вчинення злочинів особами, на яких покладено функції забезпечення безпеки і захисту інших людей, не тільки підриває основи демократичної правової держави, перешкоджає побудові громадянського суспільства, завдає шкоди авторитету державної влади, перешкоджає нормальному функціонуванню органів влади і управління, погіршує імідж правоохоронних органів, але і сприяє деформації правосвідомості громадян, морально розбещує суспільство, привчаючи його до думки, що несправедливість боку влади допустимі і природні; виступає вагомим каталізатором правового нігілізму в суспільстві, що вкрай негативно позначається на ефективності діяльності по мінімізації рівня злочинності.

Злочинність співробітників правоохоронних органів не тільки збільшує загальну кількість злочинів, скоєних в країні, а

й детермінує вчинення злочинів іншими особами (в тому числі і потерпілими від злочинних посягань, провокуючи активний розвиток тіньової юстиції).

Особливостями кримінологічної характеристики злочинів співробітників правоохоронних органів сьогодні є: висока латентності, підвищена суспільна небезпека, здатність до самодетермінації, зв'язок з правовим статусом співробітника, навмисна форма вини і корислива мотивація як основні характеристики суб'єктивної сторони більшості протизаконних діянь, груповий характер значної частини правопорушень, зв'язок злочинної діяльності співробітників з організованою злочинністю, корупційна спрямованість здебільшого протиправних діянь.

Особливо зазначене стосується здійснення співробітниками правоохоронних органів посадових злочинів, до яких повинні бути віднесені, перш за все, такі діяння, як одержання хабара, зловживання посадовими повноваженнями, перевищення посадових повноважень та службове підроблення, що здійснюються з корисливою зацікавленістю.

Дані злочини не тільки істотно порушують охоронювані законом інтереси суспільства і держави, дискредитують органи внутрішніх справ і всі правоохоронні органи в цілому, але і тягнуть за собою порушення прав і законних інтересів громадян і організацій, так чи інакше опинилися в сфері злочинного посягання. Корислива мотивація цих діянь, націленість їх на протиправне витяг майнової вигоди, явно розходяться з тими посадовими обов'язками, які покладені на співробітників правоохоронних органів відповідно до закону, причому нерідко зазначені діяння вчиняються в сукупності з іншими злочинами.

З кримінологічної точки зору корупційні злочини співробітників правоохоронних органів слід відносити до групи так званих «професійних» злочинів, тобто злочинів, пов'язаних з виконанням співробітниками своїх безпосередніх професійних або службових обов'язків.

Виділення «професійних» злочинів в якості самостійної групи, обумовлено, як вказує О.М. Варигін, тим, що вони не

тільки пов'язані з правовим статусом співробітника, але, перш за все з виконанням ним безпосередніх службових або посадових обов'язків, наприклад, слідчого, дізнавача, оперуповноваженого карного розшуку або дільничного уповноваженого і т.п.

Дані злочини скоюються безпосередньо при виконанні співробітниками своїх «професійних» функцій, як правило, в робочий час або ж поза ним, але коли винний виконував обов'язки, що випливають з його правового положення працівника, наприклад, при затриманні правопорушника, припинення злочину. Відмінними ознаками таких злочинів є наступні: 1) здійснюються завдяки займаному посадовій (службовій) положенню співробітника; 2) здійснюються всупереч інтересам служби; 3) зазіхають на нормальну роботу правоохоронних органів і підривають їх авторитет; 4) істотно порушують охоронювані законом права, свободи та інтереси громадян.

Серед чинників [2], які безпосередньо обумовлюють вчинення злочинів співробітниками правоохоронних органів, фахівці виділяють: соціально-економічні (недоліки фінансового, матеріального, побутового забезпечення співробітників; низька заробітна плата, відсутність диференціації оплати); психологічні (невідповідність інтелектуальних, моральних, вольових якостей вимогам, що пред'являються до співробітників [1] правоохоронних органів, низький престиж служби; професійна деформація; негативні характеристики середовища діяльності); організаційно-управлінські (недоліки і прорахунки в підборі, розстановці, навчанні і вихованні кадрів; недостатній контроль за співробітниками на службі і в побуті; недоліки обліку правопорушень співробітників; низький рівень інформованості); правові (недосконалість законодавства).

До основних форм [2] здійснення співробітниками правоохоронних органів злочинних діянь корупційної спрямованості можна віднести: 1) надання допомоги в переділі власності (спори господарюючих суб'єктів, рейдерство), [3] надання постійного заступництва різним організаціям, в тому

числі кримінальним, надання допомоги у встановленні монополії в тому чи іншому економічному секторі і т.п .; 2) незаконна діяльність по припиненню, призупинення кримінальних справ, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності з корисливих мотивів, з іншої особистої заінтересованості, використовуючи при цьому підроблені речові докази, фіктивні документи щодо проведення кримінально-процесуальних дій, надання фізичного, психічного тиску на потерпілих, очевидців, свідків злочину, зміна процесуального статусу осіб брали участь в вчинення злочину, обрання м'якшою запобіжного заходу щодо обвинуваченого; 3) укриття виявлених фактів правопорушень, шляхом ухилення від реєстрації, службового підроблення, притягнення до відповідальності за менш тяжкий злочин; 4) незаконне стягування плати: за оформлення різних документів (прийняття рішення за матеріалом попередньої перевірки в короткий термін, видача ліцензії тощо); при перевірці документів у разі їх відсутності або якщо в них відсутні необхідні реквізити; на місці вчинення правопорушення замість оформлення документів необхідних для притягнення винного до відповідальності; 5) продаж інформації, в тому числі оперативної (бази даних, спецобліку); 6) використання в корисливих цілях, ввірених в силу службового становища, матеріальних цінностей, предметів, які перебувають під спеціальним контролем.

Щодо зловживання владою або службовим становищем, загалом, більшість випадків пов'язана зі злочинами у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин. Тобто, приблизно 78 % всіх виявлених фактів вчинення працівниками ДКВС України зловживання владою та службовим становищем здійснюється в сукупності з іншим злочином, як свідчить практика, 15 % з шахрайством, 7% з іншими злочинами, а всі інші – по ст. 307 КК України.

Таким чином, можна зробити висновок що зловживання владою з боку працівників ДКВС України здійснюється з корисних мотивів, саме тому, на мою думку, варто зробити

більш жорсткою міру покарання та вирішити причини, які впливають на скоєння даного злочину.

Список використаної літератури:

1. Богатирьов І. Г. Актуальні проблеми протидії корупції в Україні / І. Г. Богатирьов // Актуальні проблеми запобігання корупційним проявам у Державній кримінально-виконавчій службі України : матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 12 квіт. 2017 р.). – К. : Державна пенітенціарна служба України, 2012. – С. 17–19.

2. Інформація про стан роботи щодо додержання персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України вимог антикорупційного законодавства за 10 місяців 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/655975>. – Загол. з екрана.

3. 3. Коваль А. О. Стан і тенденції вчинення корупційних правопорушень персоналом Державної кримінально-виконавчої служби України / А. О. Коваль // Актуальні проблеми запобігання корупційним проявам у Державній кримінально-виконавчій службі України : матеріали наук.-практ. семінару (Київ, 12 квітня 2017 р.). – К. : Державна пенітенціарна служба України, 2012. – С. 31–35.

4. Коваленко В. Загальносоціальні умови профілактики злочинів в економічній сфері / В. Коваленко // Право України. – 2018. – № 8. – С. 12–18.

Воробей В.С.

*студентка 2-го курсу магістерського рівня
вищої освіти 465 навчальної групи
Академії Державної пенітенціарної служби
науковий керівник: Олійник В.С.*

*кандидат юридичних наук, старший викладач
кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного права
Академії державної пенітенціарної служби*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Становлення та ефективне функціонування громадянського суспільства не може відбуватися саме по собі, для цього необхідно залучити соціально активних громадян, які будуть відстоювати інтереси більшості перед державою.

Основою громадянського суспільства є його інститути, які забезпечують зв'язок між державою і суспільством, пропонують програми розвитку держави, здійснюють контроль за діяльністю органів державної влади. До інститутів громадянського суспільства в Україні відносять політичні партії, громадські організації, засоби масової інформації, церкву і т. п. Інститути громадянського суспільства перестали розглядатися як філософська та політологічна категорія з прийняттям 6 листопада 2008 року Кабінетом Міністрів України Постанови про «Порядок сприяння проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади». У цьому нормативно – правовому акті визначено, що інститути громадянського суспільства - система суб'єктів, які наділені правами та обов'язками за для відстоювання своїх легітимних інтересів під час участі в управлінні державними справами.

Конституція України гарантує громадянам право на свободу об'єднання для здійснення захисту своїх прав і свобод. Держава, у свою чергу, зобов'язується не втручатися в діяльність такого об'єднання, їх члени вирішують на власний

розсуд, отже, говоримо про реальне прагнення держави не втручатися у внутрішні відносини об'єднання.

Інститути громадянського суспільства формуються не одразу, це поступовий процес, який відбувається в державі на певному етапі історичного розвитку. На сьогодні формування інститутів громадянського суспільства відбувається у рамках процесу модернізації. Модернізація (від фр. *moderne* – новітній, сучасний) – оновлення, удосконалення, надання будь – чому сучасного вигляду.

Мета інститутів: представництво інтересів усіх верств населення; формування громадської думки; контроль над державою; виховання у мас позитивне ставлення до політичного режиму; забезпечення зворотного зв'язку між державою і суспільством.

Зупинимось на такому інституті громадянського суспільства як засоби масової інформації (далі - ЗМІ). ЗМІ займають особливе місце серед інститутів громадянського суспільства. ЗМІ – четверта гілка влади, яка інформує населення про події в країні та за їх межами; про політичне життя. Саме ЗМІ впливають на свідомість людей, завдяки ним у людини формується погляд на ту чи іншу ситуацію, проблему; формується громадська думка. А вже наскільки вона різнопланова залежить від ЗМІ, а точніше від правдивої, об'єктивної та неупередженої, і якісної інформації, яку вони подають.

Каналом інформування населення виступає телебачення, радіо, преса. Як показують статистичні дані, більшість населення надає перевагу телебаченню і радіо у зв'язку з їх відносною безкоштовністю (до недавнього часу), аніж журналам і газетам, які треба придбати, що значною мірою відчутно відзначається на гаманці людей. Ще одним фактором впливу ЗМІ на формування громадської думки є об'єктивність і неупередженість наданої інформації, тобто рівень довіри громадян до інформації, яку надають ЗМІ та до останніх загалом. Так, найяскравіше рівень об'єктивності інформації і незалежності ЗМІ проявляється під час виборчих кампаній.

Отже, для того аби забезпечити свободу слова і думки потрібно закріпити цей принцип на законодавчому рівні [1, с. 11].

Ще однією проблемою, яка потребує розв'язання на законодавчому рівні є те, що в Україні існує велика кількість недержавних, благодійних організацій. В умовах сьогодення в Україні існує така активність громадян, яка на разі не віднесена до інститутів громадянського суспільства, однак займає помітне місце у суспільстві, це волонтерство. Волонтерські організації допомагають пенсіонерам, хворим, дітям – сиротам, значну увагу приділяють проблемам екології. Під волонтерством пропонуємо розуміти участь соціально активних громадян у суспільно корисних справах та розв'язання актуальних соціальних проблем. Метою волонтерства є зниження соціальної напруги в суспільстві шляхом надання безкорисної допомоги на загальнодержавному чи місцевому рівні. Волонтерський рух набув широкого розголосу під час Євромайдану і Революції гідності [2, с. 9].

Волонтерство в зоні АТО виглядає таким чином:

- виробництво і поставка українській армії нової зброї;
- ремонт бойової техніки;
- відстеження злочинних діянь (корупції) в зоні АТО;
- надання медичних послуг та юридичної допомоги (наприклад, під час отримання статусу учасника бойових дій);
- розшук безвісті зниклих осіб;
- підтримка сімей загиблих воїнів та психологічна допомога «свідках бойових дій».

Наразі волонтерство як новий соціальний рух немає глибокого теоретичного опрацювання через те, що виник порівняно нещодавно, однак вважаємо, що волонтерство заслуговує уваги вчених, адже: є масовим соціальним рухом; новітнім для України соціальним інститутом, який прийшов на зміну старим, радянським; існує висока довіра населення; народ вважає, що такий рух може дійсно вплинути на подальший розвиток громадянського суспільства.

Отож, важливо зберегти і не зіпсувати ці довірчі відносини для становлення нового соціального інституту громадянського

суспільства, а самій державі прагнути мінімізувати втручання у діяльність волонтерських організацій.

Список використаної літератури

1. Погоріла Л. П. Недержавні засоби масової інформації як інститут громадянського суспільства (теоретико - правовий аспект): автореферат дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2015. 20 с.

2. Трансформації феномена волонтерства в дискурсивних практиках публічної сфери життя: монографія / за наук. ред. Т. І. Власової. Дніпро: ПФ «Стандарт – Сервіс», 2017. 140 с.

Гуртової А.П.

*заступник директора Центру - завідувач відділу
криміналістичних видів досліджень
Чернігівського науково – дослідного
експертно криміналістичного центру МВС України*

Бабак А.О.

*заступник завідувача відділу – завідувач
сектору трасологічного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень
Чернігівського науково – дослідного
експертно криміналістичного центру МВС України*

Горох Д.В.

*старший судовий експерт сектору
трасологічного обліку відділу
криміналістичних видів досліджень
Чернігівського науково – дослідного
експертно криміналістичного центру МВС України*

Трохименко І.Г.

*судовий експерт сектору
трасологічних досліджень відділу
криміналістичних видів досліджень
Чернігівського науково – дослідного
експертно криміналістичного центру МВС України*

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ З УСТАНОВЛЕННЯ ЦІЛОГО ЗА ЧАСТИНАМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДОРОЖНЬО – ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ

Під час розслідування фактів дорожньо-транспортних пригод (ДТП), особливо коли транспортний засіб покинув місце події, крім «традиційних» для даного виду інженерно-транспортних експертиз, досить часто призначаються і трасологічні експертизи з метою ідентифікації цілого за частинами.

Об'єктами даних експертиз, проведених за фактом ДТП, як правило є:

- окремі вузли, деталі та їх фрагменти, залишки освітлювальних і сигнальних приладів, які до зіткнення належали транспортному засобу, що залишив місце події;
- залишки лакофарбового покриття транспортного засобу;
- транспортний засіб, який перевіряється на причетність до скоєння ДТП, або окремі його частини.

Також можуть надаватися і інші об'єкти, виявлені та вилучені як під час огляду місця події так і при огляді автомобіля.

Експертизою встановлюється належність наданих об'єктів (знайдені уламки, шматки, осколки тощо) одному предмету, тобто чи становили вони раніше одне ціле.

До орієнтовного переліку питань, що вирішуються під час проведення трасологічних експертиз із встановлення належності частин одному цілому, відносять:

- Чи становили знайдені частини єдине ціле (чи є уламки скла частинами розсіювача фар даного автомобіля та ін.)?
- Яким способом відокремлено від предмета його частину?
- До якого виду належить предмет, частина якого вилучена з місця події?

У процесі ідентифікації беруть участь об'єкти двох видів. Об'єкт, тотожність якого встановлюється (що ототожнюється), та об'єкти, за допомогою яких встановлюється тотожність (що ототожнюють).

Об'єктом, що ототожнюється під час встановлення цілого за частинами, є ціле, що існувало до розчленування (поділу) його на частини, тобто єдиний предмет, а ідентифікуючими об'єктами виступають частини цього цілого. Для ідентифікації використовують ознаки, що виникли одночасно в результаті дії однієї й тієї ж причини на частини цілого.

На стадії роздільного дослідження проводиться всебічне і повне вивчення загальних та окремих ознак кожного з досліджуваних об'єктів, здійснюється визначення

індивідуальної сукупності ознак, їх причинного зв'язку і взаємозалежності, формування проміжних висновків щодо встановлення механізму дії, наслідків події, тощо. Встановлюється однозначність та порівнюваність ідентифікаційних ознак об'єктів.

Насамперед визначається групова належність об'єктів, після чого виявляють ідентифікаційні ознаки об'єктів.

При вивченні ознак варто враховувати і можливі зміни властивостей об'єктів, що досліджуються, у часі – як до розділення або відділення, так і у наслідок розділення. Всебічний аналіз ознак – особливостей, їх форми, розмірів, механізму слідоутворення, взаємозв'язків і сполучень – сприяє встановленню характерних властивостей об'єктів, що підлягають ідентифікації.

Результати даного аналізу є основою для подальшого порівняльного дослідження.

Залежно від виду цілого (однорідне (монолітне), складене або комплектне) й ознак, що використовуються для ототожнення, розрізняють три види встановлення цілого за частинами:

- за наявності загальної лінії розділення;
- за відсутності загальної лінії розділення;
- встановлення належності деталі складаному цілому або комплектові.

При порівняльному дослідженні проводиться порівняння виявлених під час роздільного дослідження об'єктів їх загальних та окремих ознак (форма, розміри, матеріал, структура поверхні, колір, наявність маркувальних позначень, сліди виготовлення, експлуатації, ремонту тощо). За наявності загальної лінії розділення або загальної поверхні розділення встановлення цілого за частинами не викликає особливих складнощів. Але слід звертати увагу на те, що об'єкти, які надходять на дослідження за фактами скоєння ДТП, можуть бути додатково деформовані або навіть зруйновані після розділення (внаслідок наїзду на них транспортного засобу який скоїв ДТП під час залишення ним місця події, наїзду інших транспортних засобів,

при вилученні, упакуванні та транспортуванні (особливо фрагменти лакофарбового покриття, крихкого пластику), зібрані не в повному обсязі (лише найбільші фрагменти з виявлених на місці ДТП) або внаслідок дій особи (осіб) спрямованих на укриття слідів злочину), внаслідок чого загальні лінії розділення між частинами об'єкта можуть бути деформованими або бути відсутніми взагалі, тому в таких випадках виникає необхідність більш детального аналізу виявлених ознак та/або застосування більш складних методів дослідження, застосування спеціальних пристроїв або обладнання.

У таких випадках особливу значущість набувають індивідуальні сукупності ознак, що вказують на їх спільну експлуатацію, зберігання, ознаки скріплення, з'єднання і взаємодії частин між собою, тобто їх взаємовплив один на одного, які збереглися на кожному з досліджуваних об'єктів, як на поверхні предмета так і в структурі матеріалу в зоні розділення, які не збігаються повністю але як би продовжують одна одну.

Належність складених та комплектних частин єдиному цілому встановлюють тільки тоді коли в місці їх поєднання збігаються взаємопов'язані за походженням і індивідуальні за якісним характером ознаки, як наприклад відображення елементів кріплення рамки під номерний знак на реєстраційному номерному знаку транспортного засобу та залишків забруднення, що відбилися на рамці від елементів літер «СВ» зворотної сторони реєстраційного номерного знаку транспортного засобу.

Цей же принцип слід застосовувати коли на частинах складеного цілого (наприклад корпус та розсіювач покажчика повороту) наявні маркувальні позначення які не збігаються, але за формою, розмірами поверхонь їх сполучення вони повністю або в значній мірі відповідають одне одному, і внаслідок взаємозамінності можуть бути використані разом наприклад при самостійній заміні розсіювача замість пошкодженого.

Список використаних джерел:

1. Методика встановлення цілого за частинами. Експертна спеціальність 4.2 «Дослідження зброярь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами» / [укл. Коструб А.М., Грищенко О.В., Щирба Д.Є., Чашницька Т.Г.]. – К. : ДНДЕКЦ МВС України, 2015. – 37 с. : іл.
2. Прокопов І.І. Криміналістическая експертиза следов. – Волгоград, 1980.
3. Розанов М.И. Судебно-трасологическая експертиза: Установление целого по частям. Учебно-методическое пособие. Выпуск 5 - М., 1973.

*Діденко Т.
завідувач відділу товарознавчих
та гемологічних досліджень
Чернігівського НДЕКЦ МВС*

СУДОВА ТОВАРОЗНАВЧА ЕКСПЕРТИЗА, ЗАВДАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

При розслідуванні та судовому розгляді кримінальних, господарських та цивільних справ часто виникає необхідність залучення спеціалістів у галузі товарознавства, а саме судової товарознавчої експертизи. При проведенні судової товарознавчої експертизи основна задача товарознавчого дослідження пов'язана із визначенням вартості досліджуваних об'єктів.

Виникнення і формування товарознавства як наукової дисципліни збігається з розвитком товарного виробництва і торгівлі. Розширення торгових зв'язків, поява значної кількості товарів стали результатом розвитку відносин, заснованих на товарному виробництві. *Для успішного функціонування торгівлі була необхідна інформація про товари, що містять зведення про асортимент, призначення і властивості товарів, які рідко трапляються і завозяться з інших країн.*

Термін „товарознавство” походить від двох слів – „товар” і „відати” (вивчати, знати) і в прямому понятті означає „знання про товар”.

Основними поняттями товарознавства є продукція і товар. Продукція - це матеріальний або нематеріальний результат діяльності призначений для задоволення реальних чи потенційних потреб. Продукція стає товаром у процесі купівлі-продажу (комерційної діяльності) і при цьому має споживчі властивості, здатні задовольнити споживача. Тобто тільки у сфері ринкової торгівлі продукція, яка має споживчу вартість і переходить від одного власника до іншого, стає товаром.

Товар визначається як будь-яка річ, що на момент надходження в обіг повинна бути виокремлена з-поміж інших за певними ознаками для конкретної угоди купівлі-продажу.

Товар - це продукт праці, який володіє здатністю задовольняти конкретні потреби людини, що розподіляється в суспільстві шляхом купівлі-продажу. Товар як продукт праці має подвійний характер. З одного боку, він є вартістю, з іншого боку - споживною вартістю.

Об'єкт товарознавства - це товари як продукти праці для задоволення потреб споживача та методи їх теоретичного і практичного пізнання.

Предмет товарознавства - це споживна вартість (цінність) товарів, закономірності її прояву і збереження. Тільки споживча вартість робить продукцію товаром, тому що має здатність задовольняти конкретні потреби людини. Якщо споживча вартість товару не відповідає реальним запитам споживачів, то він не буде затребуваний, а отже, не буде використаний за призначенням у властивій для нього сфері застосування.

Метод товарознавства являє собою системний підхід до пізнання споживної вартості (цінності) товарів і вивчення закономірностей її прояву і збереження.

Мета товарознавства - вивчення основних характеристик товару, що складають його споживчу вартість, а також їх змін на всіх етапах товароруху.

Товарознавча експертиза це експертиза: машини, обладнання, сировини та товарів народного споживання; автотоварознавча; транспортно-товарознавча; військового майна, техніки та озброєння.

Товарознавча експертиза - це дослідження споживчих властивостей товарів за органолептичними, фізико-хімічними та мікробіологічними показниками, а також показниками їх кількісних характеристик, що здійснюється експертом шляхом проведення дослідження та (або) на підставі інформації, яка міститься на маркуванні товарів або (та) в їх супровідних документах.

Основне завдання судової товарознавчої експертизи полягає саме в тому, щоб за допомогою спеціальних товарознавчих досліджень вивчити споживчі властивості виробів, визначити фактичний стан виробів, їх якості та на основі цього обґрунтувати вартість об'єктів дослідження. Завдання уточнюється при проведенні експертизи за конкретними справами залежно від мети дослідження та обставин справи.

До об'єктів судової товарознавчої експертизи належать: будівельні, меблеві, косметичні, галантерейні, канцелярські товари, одяг, взуття, побутова техніка, фото-, радіо- та відеоапаратура, ювелірні вироби тощо. Об'єктами експертизи цього виду можуть бути й інші товари, які мають споживчі якості та певну ціну.

Успіх розслідування кримінальних справ здебільшого залежить від того, наскільки повно вдалось використати можливості судової товарознавчої експертизи. Така залежність пояснюється тим, що на сучасному етапі розвитку суспільства та економічних відносин дедалі більше злочинів скоюють завуальованими способами (особливо це стосується економічних злочинів). До таких способів можна віднести:

- використання прийомів, спрямованих на зміну, фальсифікацію якісних та інших показників товарних властивостей матеріальних цінностей з метою створення резервів для розкрадання;

- порушення правил розбракування та сортування; викривлення документальних даних щодо кількісних та якісних характеристик прийнятого чи відвантаженого товару;

- змінення змісту товарних ярликів та інших способів маркування товарних виробів;

- заниження фактичної кількості товару, що зіпсувався через неправильні умови зберігання, транспортування та складування;

- реалізації завідомо непридатного товару;

- прямого обману щодо конкретних споживчих властивостей та призначення товару. Виявлення всіх цих

обставин неможливе без проведення судової товарознавчої експертизи.

Головними завданнями товарознавчої експертизи є:

- визначення належності товарів (далі - товарна продукція) до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері (вид, сорт, артикул, марка, модель, розмір, комплектність тощо);

- визначення якісних змін товарної продукції;

- визначення причин якісних змін товарної продукції (мають виробничий характер, виникли при транспортуванні, зберіганні, у процесі експлуатації) №

- установлення способу виробництва товарної продукції: промисловий чи саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;

- визначення вартості товарної продукції, у т.ч. з урахуванням часткової втрати її товарних якостей у зв'язку з експлуатаційним зношенням і пошкодженнями від впливу зовнішніх факторів;

- визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів

Метод судової товарознавчої експертизи включає сукупність прийомів і методів, що застосовуються експертом-товарознавцем при дослідженні споживчих товарів, обладнання та сировини.

Методи судової товарознавчої експертизи включають в себе загальнонаукові (аналіз, порівняння, дедукція і т.д.) (або суб'єктивні) і об'єктивні (конкретно-наукові методичні прийоми і способи вивчення об'єктів дослідження).

Об'єктивні методи:

- 1) Органолептичний метод заснований на використанні органів чуття людини, які служать приймачами інформації. Відповідно до органами почуттів розрізняють такі різновиди методу: візуальний, дотиковий, нюховий, смаковий, аудіометод. 70-80% інформації про показники якості отримують за допомогою візуального методу.

Значення показників (точніше, якісних характеристик) знаходять шляхом аналізу отриманих відчуттів на основі накопиченого людиною досвіду. Точність заключний визначається ступенем розвитку органів почуттів, зокрема їх сенсорними (чутливими) можливостями, досвідом і кваліфікацією. Цей метод не виключає використання деяких нескладних технічних засобів (лупи, лінійки), що підвищують роздільну здатність органів чуття.

2) Вимірювальний метод заснований на використанні інформації, одержуваної з використанням засобів вимірювань. Вимірювання показників якості, як правило, здійснюється в умовах лабораторій. Виходячи з принципу, що лежить в основі даного методу, розрізняють фізичні, хімічні, фізико-хімічні, біохімічні, мікробіологічні, біологічні методи вимірювання.

У порівнянні з органолептичним методом вимірювальний забезпечує більшу точність і відтворюваність результатів, але більш дорогий і трудомісткий, оскільки вимагає значних витрат на обладнання лабораторій, підготовку персоналу, придбання та обслуговування засобів вимірювань.

3) Експертний метод заснований на використанні та узагальненні думок висококваліфікованих фахівців-експертів або досвіду експерта. Як і при органолептичному методі, джерелом первинної інформації є відчуття людей, що сприймають своїми органами почуттів окремі характеристики товару. Але участь в оцінці фахівців дозволяє отримати в порівнянні з органолептичним методом більш об'єктивні результати. У групи включають дизайнерів, дегустаторів, товаровзнавців і т.п. Ці групи періодично або епізодично функціонують як експертних комісій. За допомогою експертних методів визначаються такі показники якості, які не можуть бути встановлені іншими методами або визначені досить об'єктивно (визначення смаку і запаху харчових продуктів, запаху парфумерних товарів, естетичних показників якості товарів.).

Вирішити завдання судової товаровзнавчої експертизи можна шляхом вирішення питань, які поставлені слідчим або судом у постанові або ухвалі про її призначення. Законодавство

вимагає, щоб питання, поставлені перед експертом-товарознавцем, не мали правового характеру. Питання повинні ставитися у логічній послідовності, щоб відповідь на кожне попереднє питання сприяла вирішенню наступного, мають недвозначно і правильно формулюватись.

Отже, сутність судової товарознавчої експертизи полягає в тому, щоб за допомогою спеціальних знань дослідити споживчі властивості виробів, визначити їх фактичний стан та на основі цього обґрунтувати їх вартість.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ від 10.09.2003 № 1440 „Про затвердження Національного стандарту №1 „Загальні засади оцінки майна і майнових прав”.

2. Закон України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12 липня 2001 року № 2658-111.

3. Теоретичні основи товарознавства: Конспект лекцій з елементами розв’язання практичних ситуацій / О. В. Кузьменко, О. Р. Сергєєва – Дніпропетровськ: Видавництво ДУЕП, 2008.

Дрижак Я.І.

*завідувач сектору вибухотехнічних та
пожежотехнічних досліджень
Чернігівського НДЕКЦ МВС*

Мельник Є.П.

*старший судовий експерт-вибухотехнік сектору
вибухотехнічних та пожежотехнічних досліджень
Чернігівського НДЕКЦ МВС*

Киричек Є.М.

*судовий експерт-вибухотехнік сектору вибухотехнічних
та пожежотехнічних досліджень
Чернігівського НДЕКЦ МВС*

**ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ДОКУМЕНТІВ, ЩО
ВЕДУТЬСЯ В ПІДРОЗДІЛАХ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНОЇ
СЛУЖБИ, ЯКІ МОЖЛИВО ВИКОРИСТАТИ СУДОВОМУ
ЕКСПЕРТУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОЖЕЖНО-
ТЕХНІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ВИРІШЕННЯМ ПИТАННЯ
ЩОДО ДІЙ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ОРГАНІВ
УПРАВЛІННЯ ТА ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ**

Дослідження ефективності дій підрозділів пожежно-рятувальної служби має базуватись на аналізі тих чи інших дій з урахуванням фактичного і необхідного часу на їх здійснення.

Раніше не було окремої методики з даного питання, але зараз ми її вже маємо. Це Методика дослідження дій особового складу органів управління та пожежно-рятувальних підрозділів під час проведення пожежно-технічної експертизи, яка розроблена Харківським НДІСЕ Міністерства юстиції України, реєстраційний код 10.8.34.

Але, на сьогоднішній день, деякі нормативні документи, на які є посилання у даній методиці, втратили чинність, що може поставити під сумнів висновок експерта при її використанні.

Так, Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів

управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, затверджений наказом МНС України від 13.03.2012 № 575, **втратив чинність** у зв'язку із набуттям чинності (27.07.2018) наказу МВС України від 26.04.2018 № 340 "Про затвердження Статуту дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту та Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж" зареєстрований в Мін'юсті 10.07.2018 за № 801/32253, яким затверджено Статут дій у надзвичайних ситуаціях + додаток та Статут дій під час гасіння пожеж + додаток.

Також в даній методиці є посилання на Справочник руководителя тушения пожара (В.П.Иванников, П.П. Ключ. — М. : Стройиздат, 1987. — 288 с.) [1], який видавався ще за часів СРСР, а на сьогоднішній день УкрНДЦЗ виданий новий Довідник керівника гасіння пожежі – Київ, ТОВ «Література-Друк» 2016 – 320 с.

Тому, є необхідність при проведенні експертиз за даним напрямком користуватися зазначеними вище документами та додатково вказувати їх у переліку використаних методик та інформаційних джерел.

Нижче наведений приблизний перелік інформаційних джерел та документів, що на сьогоднішній день ведуться в пожежно-рятувальних підрозділах та які можливо використовувати при проведенні досліджень щодо встановлення правильності дій підрозділів під час гасіння пожежі [3].

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
	<p>Аудіозаписи повідомлень про виникнення пожеж та інформацію з місця події (у разі</p>	<p>Відповідно до керівних документів пожежно-рятувальної служби, всі пункти зв'язку частин повинні бути обладнані аудіо реєстраторами телефонних розмов та інформації,</p>

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
	наявності аудіо реєстраторів на ОКЦ та ПЗЧ підрозділів).	що передається по радіостанціях. Дана інформація дає можливість встановити точний час надходження повідомлення про пожежі, обстановку з місця події та інше. Але хочу зазначити, що термін зберігання даної інформації обмежений і залежить від характеристик комп'ютерного обладнання (серверів).
	Розклад виїзду (складається для населених пунктів, в яких дислокується 2 і більше пожежно-рятувальних підрозділи)	Кількість основної та спеціальної техніки що необхідно залучати для гасіння пожеж по першому виклику або за вимогою керівника гасіння пожежі (далі – КГП)
	План залучення сил та засобів для гасіння пожеж на території району	Складається кожний рік, погоджується з усіма суб'єктами реагування (які згідно даного плану залучаються) і затверджується розпорядженням РДА. Визначає яку кількість та вид техніки необхідно залучати для гасіння пожеж по першому виклику в конкретному населеному пункті району
	Обласний план залучення сил та засобів на гасіння	Затверджується наказом начальника обласного гарнізону ОРС ЦЗ та визначає перелік техніки пожежно-рятувальної

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
	пожеж та надання допомоги у ліквідації надзвичайних ситуацій на території області	підрозділів ДСНС, що за вимогою КГП або рішенням оперативного чергового ОКЦ можуть бути залучені для гасіння пожеж на території сусідніх районів.
	План взаємодії щодо надання взаємної допомоги під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та гасіння пожеж на територіях сусідніх обласних гарнізонів оперативно-рятувальної служби цивільного захисту	Затверджується спільним наказом начальників обласних гарнізонів ОРС ЦЗ та погоджується ДСНС. Визначає підстави, для залучення та які сили і засоби з сусіднього Гарнізону можуть бути залучені для виконання завдань
	Книга служби пожежно-рятувального підрозділу (аркуш наряду на службу)	Складається з листів наряду на службу, який заповнюється і затверджується щоденно. В листі наряду на службу зазначається кількість та П.І.Б. особового складу, який заступив на службу, кількість та вид техніки в оперативному розрахунку та резерві, наявність та кількість апаратів захисту органів дихання, дані про всі виїзди (гасіння пожеж,

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
		ліквідацію НС, заняття, тощо), кількість та вид пожежних рукавів, що використовувалися при роботі, дані про несправність джерел протипожежного водопостачання в районі обслуговування
	Журнал пункту зв'язку частини	Зазначається інформація з часовими показниками про всі виїзди підрозділу та інформація з місця події, також зазначається куди, яка, та в який час інформація передавалася диспетчерами і хто її прийняв
	Картка оперативно-тактичних дій	Складається в пожежно-рятувальних підрозділах після пожежі. В ній зазначається: <ul style="list-style-type: none"> - Загальна інформація (дата, адреса, час, характеристика об'єкта, характеристика місця виникнення пожежі, дані про осіб, що виконували обов'язки КГП, дії КГП); - Хронологія дій по гасінню пожежі із зазначенням часу, обстановки та опису оперативних дій; - Загальну інформацію про залучені сили та засоби; - Умови, що зумовили розвиток пожежі; - Явища, що спостерігалися під час пожежі; - Обставини, які

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
		<p>ускладнювали гасіння пожеж. Також до розділу 2 Картки обов'язково складаються схеми організації гасіння пожежі на момент локалізації, ліквідації та прибуття кожного КГП.</p>
	<p>Оперативні плани пожежогасіння на об'єкти</p>	<p>Складаються на об'єкти, перелік яких затверджується начальником гарнізону ОРС ЦЗ за №3 та №2. В планах зазначається найменування об'єкта, адреса, маршрут слідування, номер (ранг) виклику, контактна інформація представників об'єкта. Оперативно-тактична характеристика об'єкта включає інформацію про: <u>загальні відомості про об'єкт, пожежне навантаження, системи забезпечення пожежної безпеки, характеристики інженерного обладнання, прогнозування розвитку пожежі, характеристику водопостачання (внутрішнього і зовнішнього), організацію проведення рятувальних робіт, організацію гасіння пожежі</u>, розрахунок сил і засобів при гасінні пожежі, <u>розташування сил та засобів, вимоги безпеки праці</u>. Додатки: <u>Рекомендації керівнику гасіння пожежі, рекомендації начальнику тилу, рекомендації</u></p>

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
		<p>начальнику оперативної дільниці (для кожної дільниці окремо), рекомендації відповідальному за безпеку праці. Аркуш коригування оперативного плану пожежогасіння. Аркуш відпрацювання оперативного плану пожежогасіння.</p> <p>Графічна частина: План-схема об'єкта (ситуаційний план), плани поверхів, горищ, підвалів.</p>
0	<p>Оперативні картки пожежогасіння на об'єкти</p>	<p>Складаються на об'єкти, перелік яких затверджується начальником гарнізону ОРС ЦЗ. В картках зазначається найменування об'єкта, адреса, контактна інформація представників об'єкта, маршрут слідування, найменування та кількість підрозділів, що залучаються по першому повідомленню, кількість людей (в денний та нічний час), коротка оперативно-тактична характеристика об'єкта, наявність небезпечних речовин, характеристики енерго- та водопостачання, схема об'єкта та схеми поверхів, горищ, підвалів. Аркуш коригування та відпрацювання</p>
1	<p>Оперативні картки</p>	<p>Складаються на всі населені пункти у районі обслуговування. У</p>

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документа можливо використати при проведенні експертизи
	<p>пожежогасіння на сільські населені пункти</p>	<p>текстовій частині вказується: найменування сільського населеного пункту; телефон адміністрації; наявності пожежної охорони (місцева пожежна охорона, ДПД тощо) та її технічна оснащеність; маршрут слідування; відстань до найближчого пожежно-рятувального підрозділу ДСНС; наявність та стан вододжерел у даному сільському населеному пункті; розташування вододжерел, не вказаних у ситуаційному плані; коротка характеристика найбільш важливих об'єктів; сили та засоби, що залучаються на гасіння пожежі, порядок і можливий час їх зосередження; особливості оперативно-тактичної характеристики сільського населеного пункту.</p> <p>За необхідності конкретні рекомендації КГП щодо застосування перших прибулих підрозділів і пристосованої для гасіння пожежі сільськогосподарської та іншої техніки, організації та ведення рятувальних робіт (евакуювання людей, тварин), а також захисту і евакуювання матеріальних цінностей.</p>

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документу можливо використати при проведенні експертизи
		<p>У графічній частині наводиться ситуаційний план сільського населеного пункту, виконаний відповідно до генплану забудови, із зазначенням: планування і характеру його забудови з вказанням напрямків до сусідніх населених пунктів; розташування найбільш важливих об'єктів (дитячих дошкільних закладів, шкіл, лікарень, магазинів, агропромислових комплексів тощо); проїзних шляхів, вододжерел; небезпечних ділянок можливого переходу лісових і торф'яних пожеж на об'єкти і житлові будинки; інших відомостей, які є важливими для організації гасіння можливих пожеж. Аркуш відпрацювання та коригування.</p>
<p>Оперативно-службова документація штабу пожежогасіння:</p>		
2	<p>Оперативна обстановка під час гасіння пожежі</p>	<p>Зазначаються: об'єкт, адреса, дата, час, обстановка про пожежу, час локалізації, ліквідації, кількість врятованих (загиблих), перелік інших служб, що залучені, оперативний час, облік інформації та розпоряджень, облік залучених пожежно-рятувальних підрозділів, облік оперативних дільниць, облік керівництва та оперативних груп</p>

№ з/п	Найменування документа	Яку інформацію з документа можливо використати при проведенні експертизи
3	Схема розташування сил та засобів	Складається штабом пожежогасіння на різні періоди часу (подачі першого ствола, локалізації, ліквідації та кожного КГП)

Проаналізувавши зазначені вище інформаційні джерела та документи можна отримати необхідну інформацію про залучені сили і засоби, порядок дій пожежно-рятувальних підрозділів, про дії та розпорядження КГП під час гасіння пожеж та роботі з документами оперативного реагування.

При цьому, даний перелік не є вичерпним і може змінюватись в залежності від запитань, що ставляться на вирішення пожежно-технічної експертизи, набуття чинності нових або втрати чинності старих нормативних документів.

Окремо необхідно зупинитися на моменті наявності допусків у особового складу пожежно-рятувальних підрозділів на право виконання обов'язків керівника гасіння пожежі.

Відповідно до пункту 1 глави 9 Статуту дій під час гасіння пожеж, затвердженого наказом МВС України від 26.04.2018 № 340, КГП можуть бути посадові особи органів управління та підрозділів гарнізону ОРС ЦЗ, які отримали (підтвердили) **в установленому порядку** допуск до самостійного виконання обов'язків КГП [2].

Але необхідно зазначити, що **на сьогоднішній день порядок отримання (підтвердження) допуску посадових осіб органів управління та підрозділів гарнізонів ОРС ЦЗ до самостійного виконання обов'язків КГП відсутній**, а допуски, що видавалися до моменту закінчення дії попереднього Статуту (27.07.2018), мали термін дії 2 роки.

Також сьогодні, у зв'язку із активним процесом децентралізації влади та утворенням територіальних громад, ми можемо спостерігати створення значної кількості підрозділів

місцевої пожежної охорони.

Але, у зв'язку із втратою чинності Положення про місцеву пожежну охорону, яке було затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 24.02.2003 № 202 (згідно ПКМУ від 30.12.2015 № 1171), їх діяльність нормативно, крім статті 62 Кодексу цивільного захисту України, якою визначено ким утворюється МПО, її фінансування, можливість співфінансування, ким розробляється та погоджується положення про МПО, не регламентована [4].

Тобто питання надання допуску до керівництва гасінням пожеж, порядок підготовки персоналу МПО, ведення документації МПО на сьогодні не регламентоване і залишається відкритим.

Список використаних джерел

1. Методика дослідження дій особового складу органів управління та пожежно-рятувальних підрозділів під час проведення пожежно-технічної експертизи яка розроблена Харківським НДІСЕ Міністерства юстиції України. Реєстраційний код 10.8.34.

2. Статуту дій органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту під час гасіння пожеж, затверджений наказом МВС від 26.04.2018 № 340, зареєстрованим в Мін'юсті 10.07.2018 за № 801/32253.

3. Порядок організації внутрішньої, гарнізонної та караульної служб в органах управління і підрозділах Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій, затверджений наказом МВС від 07.10.2014 № 1032, зареєстрований в Мін'юсті 04.12.2014 за № 1563/26340.

4. Кодекс цивільного захисту України.

Захарчук І.В.
*викладач кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЮРИСПРУДЕНЦІЮ

Розбудова України як правової держави передбачає ефективне функціонування всіх ланок державного механізму загалом й апарату держави зокрема, покликаного створювати оптимальні умови для виконання головного обов'язку держави, визначеного ст. 3 Конституції України, щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини.

Тому в Україні, починаючи з моменту здобуття незалежності, тривають процеси реформування (розвитку) державної служби, котра являє собою публічну, професійну, політично неупереджену діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави. Для виконання поставлених завдань визначені спеціальні суб'єкти – державні службовці, правовий статус (права, обов'язки, гарантії тощо) і завдання (залежно від напрямів діяльності) яких визначаються Законом України «Про державну службу» та низкою галузевих законів залежно від того або іншого напряму формування та реалізації державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях, виконання законів, інших нормативно-правових актів, відповідних програм тощо.

Виходячи з поставлених перед державною службою і відповідними службовцями завдань, державою й суспільством ставляться перед державними службовцями підвищені вимоги щодо рівня їхньої компетентності, добросовісності й дотримання законності. Це впливає насамперед із того, що державні службовці, а особливо керівники категорії «А» (вищий корпус державної служби) завдяки особливостям свого соціально-правового статусу та наданим державою повноваженням мають можливість впливати на значну кількість людей. Зазначений

обсяг повноважень створює дуалістичну можливість досягати як позитивних результатів своєї діяльності, приносячи суспільну користь державного й регіонального рівня, так і відповідний рівень шкоди від протиправних діянь завдяки невиконання, неналежного виконання або різного роду зловживань і перевищень своїх службових повноважень.

Саме тому актуалізується потреба виділення державних службовців категорії «А» (вищий корпус державної служби), перелік посад яких визначено п. 1 ч. 2 ст. 6 в особливий вид суб'єктів юридичної відповідальності. Тому й не дивно, що діяння «найвищого ешелону» державної служби перебувають під найсуворішим і прискіпливішим контролем у контексті можливого вчинення правопорушень в цій сфері. І тим більше будь-яке кримінальне правопорушення, вчинене державним службовцем категорії «А» (вищий корпус державної служби), є резонансною подією, що завдає шкоди не лише безпосереднім потерпілим, а й авторитету відповідного органу державної влади.

Водночас аналіз наявної статистики, яка ведеться Міністерством внутрішніх справ, Генеральною прокуратурою України щодо вчинення державними службовцями категорії «А» кримінальних правопорушень свідчить: по-перше, про відсутність самостійної системи обліку відповідних діянь за критерієм «суб'єкт злочину – державний службовець», оскільки наявна на сьогодні система статистичної звітності формується за «статейним критерієм» вчинення кримінальних правопорушень; по-друге, високим рівнем латентності злочинів, що вчиняються державними службовцями загалом і особливо категорії «А», що пояснюється низкою об'єктивних (насамперед небажанням оприлюднювати інформацію, що може дискредитувати авторитет того чи іншого державного органу) і суб'єктивних (наявність прихованих і позаслужбових зв'язків відповідної категорії державних службовців із правоохоронними органами, наявність спільних, «взаємовигідних» інтересів тощо) чинників.

Також наявна проблема вчинення державними службовцями категорії «А» злочинів посилюється тим, що в

деяких випадках вони, маючи так зване «право останнього підпису» несуть відповідальність за управлінське рішення, що є спільним результатом роботи підлеглих (помічників, радників, керівників підлеглих структурних підрозділів) і часто на перевірку такого рішення в умовах терміновості ситуації немає часу. У такому разі актуалізується такий напрям, що буде висвітлено в нашому дослідженні, як суб'єктивні ознаки злочинів, що вчиняються державними службовцями.

Залишається малодослідженою й остаточно невирішеною і проблема щодо гарантій захисту керівника державної служби в системі заходів запобігання злочинам. Справа в тому, що на сьогодні в Україні функціонує ціла система державних органів (органи державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України), що здійснюють контроль за діяльністю відповідної категорії державних службовців. Часто дії таких осіб під час провадження відповідних заходів виходять за межі режиму законності, створюючи таким чином перешкоди для належного виконання державними службовцями категорії «А» посадових обов'язків та дискредитуючи відповідні державні органи.

Особливої актуальності обрана тема дослідження набуває в умовах реалізації Національної стратегії у сфері прав людини (затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015), Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року (затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 р. № 1102-р) та плану заходів з її реалізації на 2019–2021 роки (схваленого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 р. № 474), положення яких орієнтовано: по-перше, на зміцнення національної безпеки, подолання економічної кризи, реформування державного управління; по-друге, на об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації; по-третє, на забезпечення пріоритетності прав і свобод людини як визначального чинника під час визначення державної політики, прийняття рішень органами державної

влади та органами місцевого самоврядування; по-четверте, на запровадження системного підходу до виконання завдань та забезпечення узгодженості дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері прав і свобод людини, створення в Україні ефективного (доступного, зрозумілого, передбачуваного) механізму реалізації та захисту прав і свобод людини; по-п'яте, на модернізацію державної служби та управління людськими ресурсами.

Теоретико-прикладні проблеми функціонування державної служби й роботи державних службовців розробляли українські вчені-адміністративісти Д. В. Балух, О. М. Бандурка, О. О. Бандурка, Ю. П. Битяк, Ф. В. Бортняк, І. Е. Данильєва, К. М. Зубов, А. В. Кірмач, В. Р. Кравець, О. О. Кравченко, О. В. Литвин, У. І. Ляхович, А. В. Матіос, С. М. Одегова, О. М. Охотнікова, О. С. Продаєвич, В. А. Яцюк та ін. Серед зарубіжних учених проблем функціонування державної служби слід зазначити праці Р. В. Андрюшкіна, К. Г. Бабелюк, О. О. Гришковця, В. С. Груздева, М. Г. Кіржиманова, О. В. Клімкіної, М. О. Ковальчук, В. А. Козбаненка, В. І. Колеснікової, С. П. Мінасяна, Н. В. Новосьолової, Д. Нямцерена, О. А. Овсепяна, О. М. Позднишова, О. В. Сергєєва, І. А. Смагіної, І. А. Станкевича, Ю. В. Туркової, І. В. Черепанової, О. В. Чуєва, С. О. Шушпанова, В. М. Юрченка та ін. Наукові доробки вищепоіменованих вітчизняних і зарубіжних учених заклали методологічне підґрунтя при дослідженні розроблюваної проблематики.

Ілляшенко С.М.
студент 362 навчальної групи
юридичного факультету
Академії Державної Пенітенціарної служби України

КОРУПЦІЯ ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

На сучасному етапі корупція є однією з найактуальніших проблем, яка становить загрозу національній безпеці України, розв'язання якої є вкрай необхідною справою. Корупція є одним із основних чинників, які створюють перешкоду для розвитку демократичної держави, забезпечення прав і свобод людини, соціальної справедливості, та негативно впливають на духовно-моральне благополуччя людини в суспільстві. Саме тому ця проблема є вкрай актуальною.

Дослідження, здійснені різними авторами стосовно розроблення проблем, пов'язаних із корупцією, становлять чимале надбання в науковій сфері. Вивченню понять корупції приділено увагу в працях таких відомих вітчизняних учених у галузі кримінології та кримінального права, як Савченко А. В., Терещуком О. В., Закалюк А. П., Мельник М. І., Лопашенко Н. А.

Корупція є складним феноменом і як будь-яке складне явище, корупція не має єдиного універсального визначення. У науковій літературі існує методологічна різноманітність підходів до визначення поняття «корупція», відповідно наявні різні трактування цього поняття, тому досить складно сформулювати єдине визначення. Водночас необхідно здійснити аналіз різних підходів до розуміння означеного явища, а отже, правильного застосування терміну «корупція».

Як зазначає Савченко А. В., корупція – це не тільки корупційні злочини, за вчинення яких настає кримінальна відповідальність це і кримінальне правопорушення (злочин), і різного роду інші правопорушення. На жаль, чинна дефініція корупції не містить навіть «натяку» на те, що корупція якимось

стосується площини норм адміністративного та цивільного законодавства чи дисциплінарних правил [5, с. 13-15].

Ми можемо, як погодитися з думкою Савченка А. В., так і заперечити її, одне можна сказати точно корупційні правопорушення стосуються не тільки норм кримінального законодавства, але цивільного, адміністративного і дисциплінарного. Тому автор наводить не повне визначення поняття «корупція», розглядаючи його з кримінальної площини, але щоб повністю розібратися з дефініцією поняття «корупція» потрібно розглядати його з різної правової площини.

Ще більш диференційовану класифікацію основних підходів щодо розуміння явища «корупція» пропонує Мельник М.І., розглядаючи корупцію як:

1) підкуп і продажність державних чи інших службовців (за такого підходу корупцію ототожнюють із хабарництвом);

2) зловживання владою чи службовим становищем, учинене з корисливою метою;

3) зловживання владою чи службовим становищем, учинене з будь-якої особистої зацікавленості;

4) використання службових повноважень, статусу посади, а також її авторитету та пов'язаних із ними можливостей для задоволення особистого інтересу або в групових інтересах;

5) елемент (ознака) або різновид організованої злочинності;

6) поняття, визначення якого обмежене лише загальними ознаками, відсутністю чітких формулювань, які б дали змогу виділити суттєві ознаки цієї правової категорії [4, с. 113–116].

Мельник М.І. розглядає поняття «корупція», привів нам її ознаки з яких ми можемо більш детально дослідити і зрозуміти поняття «корупція». З цих підходів ми можемо сформулювати таке визначення «корупція» – це правопорушення вчинені службовою особою, яка зловживає своїм службовим становищем. Це визначення є просте і зрозуміле для сприйняття, але воно не розкриває багатогранного поняття «корупція», тому щоб більш детально розібратися з дефініцією поняття корупція,

потрібно дослідити, які ж думки, щодо поняття «корупції» її суті, мають інші науковці.

Одним з вдалих визначень корупції, запропоноване Терещуком О. В. Так, під корупцією він розуміє діяльність особи, уповноваженої на виконання державних функцій чи прирівняної до неї особи, спрямовану на протиправне використання наданих їй повноважень або свого посадового становища та пов'язаних з ними можливостей для незаконного одержання від фізичних і юридичних осіб матеріальних благ, послуг, пільг, переваг або іншої вигоди матеріального чи нематеріального характеру, а також підкуп зазначених осіб фізичними і юридичними особами [6, с. 9].

Як зауважує Лопашенко Н. А., підвищена суспільна небезпека корупційних діянь продиктована не тільки тим, що, учиняючи їх, посадова особа або службовець керується своїми корисливими інтересами, а не інтересами служби; вона полягає в можливості певних організацій та осіб довільно, залежно лише від призначеної ціни та власних інтересів, формувати поведінку зазначеного суб'єкта [3, с. 22].

Більш деталізовану класифікацію підходів до визначення поняття «корупції» пропонує у своїй монографії «Курс сучасної української кримінології» Закалюк А. П., який виокремлює чотири основні варіанти розуміння її предмета:

- 1) діяння або сукупність діянь певних уповноважених осіб;
- 2) діяльність у сфері здійснення влади, владних або інших публічних повноважень;
- 3) система стосунків за схемою: підкуп - продажність - задоволення потреб;
- 4) суспільне явище деформації, розкладання влади, публічних інституцій [2, с. 185].

Велика кількість визначень даного поняття пояснюється тим, що корупція в її широкому розумінні – це скоріше синтезоване соціальне і кримінологічне поняття, ніж правове. Розглядаючи велику кількість тверджень різних науковців, щодо дефініції поняття «корупція», можна побачити що автори

доходять висновку, що корупція це діяння посадових осіб, які керуються своїми корисливими інтересами, а не інтересами держави, з метою незаконного збагачення. Тому і постає велика проблема для національної безпеки України, адже корупція підриває розвиток демократичної держави, тому що службовці, які мають діяти виключно в державних інтересах, нехтують цим правилом, починаючи діяти у власних цілях з метою збагачення чи отримання інших нематеріальних благ.

Ми розглянули корупцію, з точки зору науковців, які мають як спільну думку, щодо поняття «корупції» так і дещо є відмінність в думці науковців. Це не є дивним, адже корупція не є універсальним явищем і не має єдиної думки, щодо визначення цього поняття.

Розглядаючи думки багатьох науковців ми дослідили велику кількість визначення цього здавалося б простого поняття, а тепер розглянемо поняття «корупції», яке наводять нам законодавці і яке є офіційним тлумаченням поняття «корупції».

У чинному Законі України «Про запобігання корупції», закріплено таку дефініцію зазначеного поняття «корупція» – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або, відповідно, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам задля схиляння цієї особи до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей [1]. Очевидно, що вищенаведене законодавче визначення поняття не є універсальним і не охоплює всієї сукупності корупційних проявів за, які згідно з національним законодавством настає відповідальність.

Велика кількість точок, щодо визначення поняття «корупція», свідчить про складність цього здавалося б простого явища, а тому вимагає ґрунтовного дослідження рівня пізнання корупції. Ми бачимо, що існує велика кількість визначення

поняття «корупція» є це добре чи погано ми не можемо точно сказати, одне можна сказати напевне, що розібратися в понятті «корупції» не так легко як здається на перший погляд. Ми можемо звернутися то науковців і дослідити поняття «корупції» так як це бачать вони, зробивши певні висновки, проаналізувавши всі твердження щодо дефініції поняття «корупції» ми можемо, більш чітко розібратися в даному понятті. Але чіткого визначення даного поняття немає, навіть законотворці давши визначення не охопили всієї сукупності корупційних проявів.

Враховуючи викладене можна констатувати, що поняття «корупція» є складним і багатоаспектним явищем.

Тому на нашу думку, корупцію можна визначити як системне явище, що полягає в неправомірній вигоді посадової чи службової особи, які мають владні повноваження в особистих інтересах, що призводить до деградації влади та соціального управління. Неправомірна вигода в даному випадку це будь-які матеріальні і нематеріальні блага, які посадова особа отримує від фізичної чи юридичної особи, за дії які заборонені законодавством і за які настає відповідальність. Можна дійти висновку, що дефініція поняття «корупція», не є досконалою і універсальною, а перебуває у постійному розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 24.09.2020. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 29.09.2020).

2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : [у 3 кн.]. Київ: Ін Юре, 2007. 424 с.

3. Лопашенко Н. А. Противодействие российской коррупции: обоснованность и достаточность уголовно-правовых мер// Проблемы борьбы с проявлениями криминального рынка: Сб. науч. Трудов. / Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2005. 35 с.

4. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ: Атіка, 2001. 304 с.

5. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика): навч. посіб. / Київ: Центр учб. літ., 2016. 168 с.

6. Терещук О.В. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Одес. нац. юрид. Акад. – Одесса, 2000. 22 с.

Карпенко М.М.
*студентка III курсу юридичного факультету
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*
науковий керівник: Болдирева В.М.
*викладач кафедри загальнонаукових,
соціальних та поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

Вступаючи в шлюб, багато громадян не замислюються про те, яке майно вони придбають в майбутньому, і яким чином буде здійснюватися володіння, користування і розпорядження цим майном. Однак при розірванні шлюбу більшість сімей стикаються з проблемами поділу спільного майна, що є спільною власністю подружжя.

Безумовно, майнові аспекти сімейного життя не є головними складовими нормальних стосунків у сім'ї, але мають характер зміцнення добробуту, здійснення прав і законних інтересів кожного з подружжя, їхніх дітей і батьків, задоволення основних потреб людини в стабільності, впевненості, захищеності.

Союз двох людей це сім'я, що має відповідні права та обов'язки по відношенню один до одного і до спільного майна [1, с. 34]. Як відомо, сім'я виконує економічну функцію у вигляді забезпечення матеріальних потреб її членів. Цьому призначенню служить сімейне майно, що складається за рахунок грошових коштів, придбаного і іншого майна працездатних членів, подружжя.

Спільне господарство становить основу сім'ї. Сімейне господарство, по суті, і є сукупністю майнових відносин між подружжям; воно містить в якості своєї основи спільне майно подружжя, проте не зводиться до нього. В рамках сімейного

господарства можуть існувати і такі майнові права і обов'язки подружжя, які хоча і служать благау сім'ї, але належать подружжю індивідуально. Наприклад, подружжя може проживати в квартирі, що належить на праві власності одному з них. Сама квартира, як і право власності на неї, в даному випадку до складу спільного майна не входить. Однак право користування такою квартирою (разом з обов'язками по оплаті необхідних витрат) цілком може входити до складу спільного майна [11, с 356].

Створення сім'ї, ведення спільного господарства, виховання дітей займають досить багато часу, не приносячи при цьому в сім'ю матеріального достатку, але створюючи умови для успішної трудової, комерційної, творчої та іншої діяльності подружжя. І якщо сімейними справами займається один з подружжя, а інший заробляє гроші для загальних потреб, частка останнього в спільному майні, якби вона виділялася, у багато разів перевищила б частку першого, але тоді був би порушений принцип рівності подружжя в економічній сфері. Тому встановлюється правило, згідно з яким майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу) (ст 60 СК України) [7].

Але на думку деяких провідних вчених, таких як Слепакова А.В., не рахується вдалою редакція зазначеної норми, так як в ній прямо не визначається, що людина, яка здійснює ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, має рівні з володіючі самостійним доходом одного з подружжя правами на спільне майно [8, с. 104-105]

До спільного майна подружжя відносять: майно, набуте за час шлюбу (за винятком речей індивідуального користування); доходи, отримані кожним із подружжя (заробітна плата, пенсія, стипендія та інші); речі придбані для одного із подружжя для професійних занять (музичні інструменти, лікарське устаткування, оргтехніка тощо) [7].

У перелік спільного майна не входять речі індивідуального користування (взуття, одяг і ін.). Виняток становлять коштовності і предмети розкоші, придбані в період шлюбу за рахунок спільних коштів подружжя (визнаються власністю того, хто ними користувався, - п. 2 ст 57 СК України).

Під поняттям «коштовності» визначають вироби з золота, срібла та інших дорогоцінних металів, а також дорогоцінних каменів. Що стосується інших предметів розкоші, то з ними складніше. У кожній родині існує своя система цінностей. І поняття про розкіш своє. Однак в будь-якому випадку до предметів розкоші слід віднести те, що не потрібно в побуті (наприклад, твори мистецтва та інші культурні цінності), а також такі предмети, які з точки зору сучасного рівня споживання нетипові для більшості сімей.

Роздільним також відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 57 СК є майно, отримане під час шлюбу в дар, в порядку успадкування або з інших безоплатним операцій [7].

Термін «майно», застосований в ст. 190 ЦК України, багатозначний, тому що охоплює не тільки речі, але й майнові права, а також обов'язки подружжя, що виникають в результаті розпорядження спільною власністю [10].

На думку науковців Осетрова Н.А., Чефранова О.О., які вважають, що в складі спільного майна подружжя можуть бути як права вимоги (право на отримання дивідендів, страхового відшкодування та ін.), так і обов'язки по виконанню, борги (обов'язок повернути гроші за договором позики, якщо договір укладався в інтересах сім'ї; оплатити за договором підряду роботу, необхідну на ремонт квартири, і т. д.) [12, с. 56].

Дискусійним також є питання, що стосується підстави виникнення спільності майна, нажитого подружжям за час шлюбу. Рейхель М.О. і Немков А.І. вважають, що такою підставою є спільна праця подружжя [5, с. 50]. Інші автори єдиною правовою підставою виникнення спільності майна подружжя вважають факт перебування в шлюбі. Манаєв К.І. відзначає, що «було б помилкою вважати, що сам по собі один тільки факт укладення шлюбу є самостійною підставою для

виникнення ... прав чоловіка на нажите майно. Причому майно придбано або створено спільною працею подружжя. Права подружжя на майно обов'язково передбачають участь працею або коштами подружжя в його придбанні (створенні). Отже, право на загально подружнє майно породжується саме спільною працею» [3, с. 15].

Позицію Іоффе О.С., Нікітіної В.П. та інших авторів, що підтримують дану точку зору, слід вважати оптимальною, оскільки вона підтверджується чинним законодавством. Так, згідно ст. 60 СК України спільним майном подружжя є будь-яке нажите в період шлюбу майно, незалежно від того, на ім'я кого з подружжя воно придбано або на ім'я кого і ким внесено кошти.

Як зазначає Слепакова А.В., з вирішенням питання про заснування виникнення подружньої спільності тісно пов'язаний обсяг прав на спільне майно того з подружжя, який не працює поза домом, а також визначення моменту, з якого майно вважається спільним, і, отже, визначення складу спільного майна подружжя [7, с. 103-104].

Визначення моменту виникнення спільної власності подружжя також є дискусійним питанням. У літературі з питань сімейного права було запропоновано дві точки зору даного питання. Перша передбачає, що в межах отриманого щомісячного заробітку кожен чоловік має право розпорядитися ним у відповідності зі своїми бажаннями, будь то надання допомоги своїм батькам або придбання подарунків членам своєї сім'ї. Невитрачена сума заробітку призначена для заощадження і повинна вважатися спільною власністю подружжя нарівні з тими речами, які були придбані кожним з них на зароблені і заощаджені гроші [4, с. 103-104].

Рясенцев В.А. з цією позицією згоден, відзначаючи при цьому, що «визнання нарахованої або виданої зарплати вже спільним майном йшло б врозріз з принципом трудового права: заробіток належить тій особі, праця якого оплачується. Коли чоловік добровільно переводить отриману зарплату у вигляді аліментів батькам або дітям від іншого шлюбу, то ці дії не є неправомірними. Якщо чоловік (дружина) не вносить свого

заробітку на ведення спільного господарства або на утримання другого з подружжя, то не можна пред'явити позову про розподіл зарплати працездатного чоловіка на дві частини, що, безсумнівно, було б можливо, якби вона представляла собою спільну власність» [6, с. 88-89].

Друга точка зору передбачає, що заробітну плату та інші доходи слід вважати спільним з моменту, коли вони отримані тим подружжям, якому належать. Чефранова О.О. пропонує, щоб уникнути дискусій застосовувати єдиний критерій віднесення до загального майна подружжя будь-яких видів доходу, будь то заробітна плата, авторський гонорар або пенсія, мотивуючи це тим, що закон відносить до загального майна подружжя отримані ними пенсії та допомоги, отже, це вказівка слід поширювати і на доходи від трудової, підприємницької, інтелектуальної діяльності [12, с. 14].

Аналізуючи вищевикладене, найбільш переконливою представляється точка зору, згідно з якою доходи кожного з подружжя включаються до складу загально подружнього майна з моменту їх фактичного отримання. Володіння, користування і розпорядження спільним майном подружжя здійснюється за їх взаємною згодою, при цьому діє презумпція згоди другого з подружжя на розпорядження їхнім спільним майном (ст. 369 ЦК України). Закон визначає спільну власність подружжя як майно, нажите ними в період шлюбу, маючи на увазі шлюб, укладений в установленому законом порядку в органах РАЦСу. Фактично сімейне життя без відповідної реєстрації шлюбу не створює спільної власності на майно.

Список використаних джерел:

1. Авер'янова Ю.С. Сім'я: права і обов'язки подружжя. Шлюбний договір. - СПб., 2005. С. 126.
2. Майно подружжя: деякі дискусійні питання. URL: https://www.sovremennoepravo.ru/m/articles/view_
3. Манаєв К.І. Сімейно-майнові правовідносини: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. - Баку. 1973. С. 42.
4. Радянське сімейне право // Под ред. В.О. Рясенцева. -

М., 1982. С. 256;

5. Рейхель М.О. Майнові відносини подружжя в радянському праві // Рад. держава і право. 1940. № 8-9. С. 119.

6. Рясенцев В.О. Сімейне право. - М., 1967. С. 224.

7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України, 2002, № 21-22, с. 135.

8. Слепакова А.В. Правовідносини власності подружжя. - М., 2005. С. 444.

9. Слепакова А.В. Указ. соч. С. 151.

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 40-44, с. 356.

11. Цивільне право: Учеб. Т. 3 // Под ред. О.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. - М., 2001. С.784.

12. Чефранова О.О. Майнові відносини в родині. - М., 1997. С.168.

РЕГУЛЯТОРНА ПОЛІТИКА МІНІСТЕРСТВА МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ

Міністерство молоді та спорту України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, основними завданнями якого виступають забезпечення формування та реалізація державної політики у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання, участь у формуванні та реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності [1]. Зважаючи на такі завдання цього міністерства, можемо констатувати, що від його належного функціонування залежить розвиток молодіжної сфери та спорту, а тому для їх виконання Міністерство молоді та спорту України використовує різноманітні управлінські інструменти, в тому числі виступає суб'єктом регуляторної політики. В зв'язку з цим особливо актуальним постає дослідження регуляторної політики Міністерства молоді та спорту України на сучасному етапі його функціонування.

Варто зазначити, що регуляторна політика визначається науковцями як з правової, так і з економічної та адміністративної (державно-управлінської) точок зору. Наприклад, М. А. Погрібняк розглядає державну регуляторну політику, як напрям політики держави, що спрямований на поліпшення якості державного управління та місцевого самоврядування у сфері господарської діяльності шляхом законодавчого визначення процедур підготовки, прийняття, відстеження ефективності дії та перегляду регуляторних актів щодо регулювання відповідної сфери суспільного життя [2, с. 7].

В свою чергу, В. А. Занфіров запропонував визначення державної регуляторної політики, як певного набору

різноманітних пар методичних впливів (заборони і дозволу, примусу і заохочення, покарання і винагороди, спонукання і стримування, зацікавлення й пригнічення) [3, с. 8].

На думку І. В. Колупасвої, державна регуляторна політика – це напрям державної політики, що передбачає синтез правового та економічного регулювання відносин між суб'єктами підприємницької діяльності, а також адміністративних та економічних відносин між регуляторними органами та іншими суб'єктами підприємництва, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та використання податкових важелів, як основного інструменту державного регулювання, спрямованого на стимулювання легальної господарської діяльності суб'єктів господарювання та детінізації бізнесу [4, с. 103].

Разом з тим, необхідно відзначити, що на сьогодні поняття «державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності» закріплено в ст. 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Відповідно до даної норми державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності – це напрям державної політики, спрямований на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України [5].

Згідно вищезазначеного закону регуляторна політика реалізується через регуляторну діяльність органів державної влади, в тому числі Міністерства молоді та спорту.

Регуляторна діяльність – це діяльність, спрямована на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, яка здійснюється регуляторними органами, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями, територіальними громадами в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією України, цим Законом та іншими нормативно-правовими актами. Тобто, з вищезазначеного випливає, що регуляторна діяльність Міністерства молоді та спорту України спрямована на підготовку, прийняття, відстеження результативності та перегляд регуляторних актів, які врегульовують суспільні відносини в сфері молоді, фізичної культури та спорту.

Аналізуючи сучасний стан регуляторної політики Міністерства молоді та спорту України слід зазначити, що вона спрямована на формування плану діяльності з розробки проектів регуляторних актів, розробку планів підготовки проектів регуляторних актів, безпосередньо самих проектів регуляторних актів, проведення громадської експертизи регуляторних актів та звітів про відстеження результативності регуляторних актів. Отже, як можемо помітити, ключовим в процесі регуляторної політики Міністерства молоді та спорту України є категорія «регуляторний акт».

Поняття регуляторного акта також закріплено в ст. 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності». Згідно вказаного закону регуляторний акт має подвійне трактування: 1) прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання; 2) прийнятий уповноваженим регуляторним органом інший офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, застосовується неодноразово та щодо невизначеного кола осіб і який або окремі положення якого спрямовані на правове регулювання господарських відносин, а

також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, незалежно від того, чи вважається цей документ відповідно до закону, що регулює відносини у певній сфері, нормативно-правовим актом [5].

Міністерство молоді та спорту України як регуляторний орган приймає обидва види регуляторних актів. В першому випадку це можуть бути спільні накази міністерства з іншими центральними органами виконавчої влади, а в другому випадку це насамперед підзаконні акти, прийняті безпосередньо Міністерством молоді та спорту України, які регулюють певне коло відносин в галузі молодіжної політики та спорту.

Як приклад, можемо навести Проект Закону України «Про антидопінгову діяльність у спорті», який розроблено Міністерством молоді та спорту України спільно із Національним антидопінговим центром з власної ініціативи з врахуванням пропозицій Всесвітньої антидопінгової агенції та Комітету Ради Європи до чинного антидопінгового законодавства України, з метою створення умов для забезпечення виконання Міжнародної конвенції про боротьбу з допінгом у спорті ЮНЕСКО, Антидопінгової конвенції та Додаткового протоколу до Антидопінгової Конвенції Ради Європи. Тобто, розробка цього законопроекту спрямована не врегулювання відносин у сфері протидії допінгу в спорті, як однієї із найбільших проблем для розвитку спорту в цілому.

Слід зазначити, що кожен проект регуляторного акта, розробленого Міністерством молоді та спорту України оприлюднюється з метою одержання зауважень і пропозицій від фізичних та юридичних осіб, їх об'єднань. Тому, в період з 10 липня 2020 року по 10 серпня 2020 року будь-хто міг внести власні пропозиції та зауваження до законопроекту, які в подальшому при його удосконаленні повинно враховувати Міністерство молоді та спорту України. Інформація про оприлюднення оголошення про цей законопроект була закріплена на офіційному сайті Міністерства молоді та спорту

України. Тобто, при розробці цього регуляторного акта було додержано процедуру в повному обсязі.

Таким чином, Міністерство молоді та спорту України на виконання завдань у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання, реалізацію державної політики у сфері волонтерської діяльності розробляє регуляторні акти, які виступають важливим інструментом регулюючого впливу на відповідні сфери. Тому, регуляторна політика є надзвичайно важливим аспектом діяльності Міністерства молоді та спорту України.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 220. *Офіційний вісник України* від 15.07.2014. 2014 р., № 54, стор. 66, стаття 1447.

2. Погрібняк М.А. Механізм державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02; Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2008. 20 с.

3. Занфіров В.А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону: автореф. дис.... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02; Національна академія державного управління при Президентові України. Київ. 2006. 20 с.

4. Колупаєва І.В. Державна регуляторна політика: сутність та принципи формування. *Проблеми економіки*. 2013. № 4. С. 99-107.

5. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2004, № 9, ст. 79.

Пальона А. В.
студентка 2-го курсу групи АЮ - 191
юридичного факультету
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
науковий керівник: Литвиненко В.М.
к. ю. н., доцентка,
доцентка кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ТРУДОВИЙ ДОГОВІР» В ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ДОКТРИНІ ТРУДОВОГО ПРАВА

Проблема визначення поняття трудового договору в усі часи була однією із найбільш актуальних, оскільки саме трудовий договір є ключовою категорією трудового права в цілому, адже саме з його укладенням фізична особа набуває статусу працівника, вступаючи у трудові правовідносини з роботодавцем [1, с. 88]. Тому, враховуючи недостатню чіткість законодавства про працю в частині розуміння сутності трудового договору, а також потенційне оновлення трудового законодавства, необхідно визначити поняття «трудоий договір».

Взагалі, з загальної теорії відомо, що «договір» як правова категорія трудового права являє собою історично обумовлене та об'єктивно існуюче поняття, що вказує насамперед на добровільність вступу в трудові відносини та певну міру свободи врегулювання питань, пов'язаних із використанням найманої праці; встановлює юридичний зв'язок між сторонами та є гарантією захисту й забезпечення прав та інтересів сторін. Також трудовий договір встановлює юридичний зв'язок між його сторонами (працівником та

роботодавцем) і є гарантією захисту й забезпечення прав і інтересів сторін [2, с. 150].

На нашу думку таке розуміння трудового договору є досить важливим, оскільки воно відтворює в ньому його сторони, зокрема, визначає їх права та обов'язки. Проте, для більш точного розуміння поняття трудового договору необхідно проаналізувати трудове законодавство.

Слід зазначити, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах рівності. Кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає, або на яку вільно погоджується. Саме такі можливості закріпила Конституція України [3]. Крім того, в ст. 2 Кодексу законів про працю (далі – КЗпП) встановлено, що право на працю конкретно реалізується шляхом укладення трудового договору на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою [4].

Сьогодні поняття трудового договору визначається КЗпП. Так, ст. 21 КЗпП України трудовий договір визначає угодою між працівником і власником підприємства, установи, організації, уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник, уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати необхідні для виконання роботи умови праці, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін [4].

До речі, зауважимо, що вперше легальне визначення поняття «трудоий договір» було закріплене у КЗпП 1922 р. Згідно із ч. 1. ст. 27 даного Кодексу трудовий договір визначався як угода двох і більше осіб, за якою одна сторона надає свою робочу силу іншій стороні за винагороду. Проте, на думку дослідників таке визначення трудового договору є не зовсім правильним та відповідно гуманним і прирівнювати працю вільної людини до товару, об'єкта купівлі-продажу неправильно; зводити трудовий договір до змісту угоди про

найм праці, оскільки це звужує значення та фактично зводить трудовий договір до статусу цивільно-правових угод [5, с. 167].

Ми також погоджуємося з таким поглядом дослідників, а тому закономірно, що в подальшому визначення трудового договору зазнало суттєвих трансформацій.

Розглядаючи поняття трудового договору, в контексті прийняття Трудового кодексу України, необхідно розглянути і його положення, оскільки в ньому пропонується оновлене визначення трудового договору. Так, згідно ст. 31 проекту Трудового кодексу України трудовий договір – це угода між працівником та роботодавцем, за якою працівник зобов'язується особисто виконувати роботу, визначену цією угодою, з додержанням трудового законодавства, правил внутрішнього трудового розпорядку, колективного договору, нормативних актів роботодавця під керівництвом та контролем роботодавця, а роботодавець – надати працівникові роботу за цією угодою, забезпечувати належні, безпечні та здорові умови праці, належні санітарно-побутові умови та своєчасно і в повному обсязі виплачувати заробітну плату [6].

На нашу думку, запропоноване в проекті Трудового кодексу поняття трудового договору є дійсно важливим із практичної точки зору, оскільки охоплює собою всі необхідні елементи досліджуваного поняття. Тут можна зробити висновок, що при схваленні Трудового кодексу таке визначення трудового договору буде прийнятним.

У науці трудового права питанню про тлумачення поняття «трудоий договір» приділено достатньо уваги.

Наприклад, на думку М. І. Іншина трудовий договір – це єдине поняття, яке поглинає всі елементи відносин із приводу використання робочої сили, єдиний правовий засіб, у межах правового регулювання якого реалізуються всі трудові права працівників. Тобто, він є юридичною базою для існування трудових відносин – подальшої реалізації також й інших трудових прав працівника. В контексті вищезазначеного, потрібно підкреслити, що з точки зору права нема різниці чи працює особа за трудовим договором на державному

підприємстві, в установі, у колективному господарстві, чи у фізичної особи. Всі наймані працівники мають однаковий правовий статус, і будь - який роботодавець зобов'язаний дотримуватись усіх правил і гарантій щодо них, передбачених трудовим законодавством. В цілому, трудовий договір виражається у взаємних зобов'язаннях сторін: сутність даної зобов'язальної угоди полягає у тому, що працівник бере на себе зобов'язання працювати на роботодавця в обмін на заробітну плату, обов'язок виплати якої роботодавцем гарантується державою [7, с. 194].

Також на нашу думку, також заслуговує на увагу позиція В. С. Венедіктова щодо поняття трудового договору. На думку цього науковця трудовий договір – це угода про умови реалізації суб'єктивного права на працю, як юридичний факт для виникнення трудових правовідносин, які і породжують права та обов'язки сторін і обумовлюють юридичний зв'язок між працівником та роботодавцем [8, с. 42]. Кожне із запропонованих вище визначень розкриває зміст трудового договору, але в першому його зміст більш деталізований в порівнянні з другим.

Таким чином, трудовий договір в законодавстві і науці трактується по різному. Узагальнюючи положення законодавства та погляди науковців, ми дійшли до висновку, що трудовий договір – це угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Список використаної літератури:

1. Брус Ю. П. Трудовий договір як форма закріплення основних прав між сторонами трудових відносин. *Науковий*

вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право. 2014. Вип. 25. С. 88-91.

2. Мельничук Н. О. Договір як форма регулювання трудових відносин. *Часопис Київського університету права.* 2009. № 3. С. 149-153.

3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/ 96- ВР. *Відомості Верховної Ради України* від 23.07.1996., № 30, стаття 141.

4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР.* 1971. № 50, стор. 375.

5. Цесарський Ф. А. Визначення змісту поняття «трудовий договір» та його характерних ознак в умовах розвитку ринкової економіки. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого».* Серія: *Економічна теорія та право : зб. наук. пр.* Харків: Право, 2012. 2011. № 4 (7). С. 165-172.

6. Про прийняття за основу проекту Трудового кодексу України: Постанова Верховної Ради України від 5 листопада 2015 року № 760-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/760-19>. (дата звернення: 17.09.2020).

7. Іншин М. І. Трудовий договір крізь призму сьогодення: сутність, значення, особливості. *Право України.* 2012. № 9. С. 192-196.

8. Венедіктов В. С. Теоретичне визначення поняття та сутності трудового договору в умовах кодифікації трудового законодавства. *Вісник Херсонського національного університету. Серія «Юридичні науки»,* № 1. 2013. С. 42-44.

Прошкіна О. В.
слухач 453 навчальної групи
юридичного факультету
Академії Державної пенітенціарної служби

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБІЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

На певних рівнях регресу суспільства таке явище як «отримання хабара» та відношення до нього людей були різними.

Існує такий акт, на якому варто зупинити увагу – є Руська Правда. Слід зазначити, що у цій пам'ятці права не встановлювалась кримінальна відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди. Окрім того, не фігурувало саме поняття «неправомірна вигода».

Досить цікавими були положення, які містили правила надання грошової допомоги, тобто «годування», яка сплачувалась населенням відповідної території за своїх службових обов'язків. Тож, у Руській правді зазначалося: разом зі судовими зборами княжа влада привласнює судові права вільних общинників і вводить княжий суд. До XVIII ст. чиновники взагалі не мали заробітку, який їм давала держава і жили вони лише за кошти, які отримували як «дарунки» від громадян; до того ж, розмір цих «дарунків» жодним чином не обмежувався. В цей час притягнення осіб до відповідальності за ці дарування не практикувалося [2, с. 81].

У Судебнику 1550 р. також знаходяться норми про заборону отримувати винагороду чи хабар. Отже, у ньому є така фраза: «хто посул візьме і звинуватить не по суду...». Відтак, поняття «не по суду» трактується як вчинення дій за хабар, всупереч правдивим підсумкам слідства і суду. Однак у цих документах була відсутня система покарань за вчинення таких дій. Але й були і винятки Судебника 1550 р., де передбачалось тюремне ув'язнення. Питання одержання неправомірної вигоди

відповідало загальній тенденції внутрішньої політики Великого князівства Литовського як держави, сутність якої полягала в забороні одержання неправомірної винагороди за вирішення справи по дружбі [2, с. 81].

Слідуючий етап розвитку законодавства щодо встановлення відповідальності за одержання неправомірної вигоди, пов'язаний із іменем Петра I. Він видав цілий ряд указів, які мали дуже принциповий характер відносно заборони отримувати державними службовцями яку-небудь незаконну винагороду за свою працю, окрім жалування, та вводили смертну кару за це [4, с. 15–20].

Наприкінці першої половини дев'ятнадцятого століття прийнято новий кримінальний закон – «Уложення про покарання кримінальні та виправні» 1845 р., який був запроваджений російським імператором Миколою I. Воно, на відмінок від інших наказів, було багатостаттейним [6, с. 50]. У цьому акті, вперше передбачалася відповідальність чиновника (за згодою та без неї) відносно вимагання хабара, подарунка, винагороди, грошей чи речей.

Із цього можна зробити висновок, що закон того часу відрізняв відповідальність за одержання неправомірної вигоди особою, залежно від того, чи суперечить закону дія, яка нею вчиняється в інтересах особи, яка надає неправомірну вигоду, чи ця дія вчиняється згідно із законом.

1922 року біло прийнято Кримінальний кодекс УСРР, який став першим кодифікаційним актом, що систематизував норми радянського кримінального права, у якому передбачено відповідальність за одержання службовою особою хабара.

Пізніше, у 1927 р. було прийнято Кримінальний кодекс УРСР, який майже не відрізнявся від попереднього. Стаття 117 цього кодексу зумовлювала відповідальність за отримання державним службовцем у будь-якому виді хабара за виконання чи невиконання в інтересах особи будь-якої дії, яку вищевказана могла вчинити тільки внаслідок свого службового становища.

Важливе значення для розвитку кримінально-правових норм мав КК УРСР 1960 р., де відповідальність за одержання

хабара була передбачена у виді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років із конфіскацією майна і позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років. Кваліфікуючими ознаками одержання хабара були саме такими: великий і особливо великий розмір одержання неправомірної вигоди; вчинення злочину посадовою особою, яка займає відповідальне становище; попередня змова групи осіб; повторність; вимагання; вчинення злочину посадовою особою, яка займає відповідальне становище.

1 вересня 2001 р. набирає чинності діючий КК України, в якому була передбачено кримінальну відповідальність за одержання хабара службовою особою (ст. 368). Отже, ч. 1 ст. 368 КК України має такий зміст: «одержання службовою особою в будь-якому вигляді хабара за виконання чи невиконання в інтересах того, хто дає хабара, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища». Але, якщо порівняти з кримінальним кодексом 1960 р. міра покарання за вчинення цього злочину була не такою суворою. Це були, зазвичай, штрафи, арешти та виправні роботи [9].

Задля розвитку євроінтеграції у країні відбуваються зміни законодавства. Отже, у 2013 році в Україні для відповідності стандартам Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією поняття «хабар» було замінено на поняття «неправомірна вигода». Це в більшості розширило зміст цього кримінально-правового поняття, тому, що кримінальна відповідальність вже передбачається не тільки за одержання неправомірної вигоди, а й за прийняття її пропозиції чи обіцянки. Також розширено коло осіб, на які поширюється кримінальна відповідальність. Серед таких, разом зі службовою особою, є працівник установи чи організації, нотаріус, приватний виконавець, експерт, оцінювач, третейський суддя або інша особа, яка провадить професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Таким ще може бути арбітр у ході розгляду колективних трудових спорів.

Окрім того, 14 жовтня 2014 р. було прийнято ЗУ «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за порушення виборчих прав громадян» № 1703-VII, яким у новій редакції викладено ст. 160 КК України, де передбачена кримінальна відповідальність за прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди виборцем та учасником референдуму. Можна зауважити, що у рамках роботи акцентується саме на корупційних злочинах, які полягають у прийнятті пропозиції, обіцянки або одержанні неправомірної вигоди, оскільки прояви корупції перешкоджають демократизації суспільства та євроінтеграції України, а також гальмують процеси державотворення.

Зробивши екскурс по джерелах у минулі роки можна побачити, що кримінальна відповідальність за всі вищевказані неправомірні дії забезпечувалась не на всіх етапах розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Комментарий к пространной редакции Русской Правды. Российское законодательство X–XX веков: в 9 т. / под ред. О. И. Чистякова. М., 1984. Т. 1: Законодательство Древней Руси. С. 47–129.

2. Сивопляс Ю. Ю. Окремі аспекти генезису терміна «неправомірна вигода». Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 5-2. Т. 1. С. 79–82.

3. Ковальова С. Г. Судебник великого князя Казимира Ягайловича: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 112 с.

4. Кабанов П. А. Коррупция и взяточничество в России: исторические, криминологические и уголовно-правовые аспекты. Нижнекамск, 1995. 172 с.

5. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р.: наукове видання / під редакцією Ю. С. Шемшученка. К.: АТ «Книга», 1997. 214 с.

6. Курс уголовного права в пяти томах. Т. 5. Особенная часть / под ред. Г. Н. Борзенкова, В. С. Комисарова. М.: Зерцало, 2002. 660 с.

7. Лузгин И. И. Коррупция и ее общественная опасность: курс лекций для студентов неюридических специальностей. Новополюцк: ПГУ, 2012. 144 с.

8. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посіб. 6-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 471 с.
URL: http://pidruchniki.ws/12191121/pravo/kriminalne_zakonodavstvo_rosiyska_imperiya.

9. Кримінальний кодекс України від 28 грудня 1960 р.
URL: zakon0.rada.gov.ua/law.

Сидоренко Є.В.
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Рябченко М.С.
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ПРОТИДІЯ» ТА «ЗАПОБІГАННЯ» КОРУПЦІЇ

Термін «протидія» означає дію, яка направлена проти якоїсь іншої дії. Поняття «протидіяти» визначається як здійснення супротиву, суперечити якоїсь дії, направлення дії проти когось, чогось [1, с. 317]. Протидія не передбачає виникнення результату – перемога чи поразка когось (чогось). Поняття «протидія» та «боротьба» дуже часто використовують як тотожні поняття. Проте це різні поняття. Спільним в них є те, що вони означають спрямування проти когось (чогось), проте, зазначені поняття характеризуються різним змістом та метою. Термін «боротьба» означає наявність результату в кінці, тобто націлений на перемогу. Боротьба закінчують на певному етапі, коли мета такої боротьби досягнута. Протидія не направлена на перемогу, а здійснюється як в активній, так і в пасивній формі. Протидія може тривати певний період, тобто не обмежена в часі. Метою протидії не є знешкодження, подолання, знищення когось (чогось).

Про різний зміст термінів «боротьба» і «протидія» свідчить і той факт, що вони не визнаються словами-синонімами. За словником синонімів української мови синонімами слова «боротьба» є, зокрема, слова «війна», «наступ», «битва», «бій», але не є слово «протидія» [2, с. 85]. Синонімами слова «протидія» є, зокрема, слово «противенство»,

а слова «протидіяти» — слова «протистояти», «протівитися», але не є слова «боротьба», «боротися» [3, с. 493–494].

Корупція – явище, яке здійснює негативний вплив на суспільство та розвиток держави. Тому, ми підтримуємо думку багатьох вчених та практиків, що корупцію як явище знищити не можливо. Можливо вплинути на стан її розвитку та призупинити темпи зростання. Власне з цього випливає, що з наукової та практичної точок зору за відсутності ймовірності кінцевого результату не може бути і самої боротьби.

Таким чином, всі заходи, механізми, які направлені проти проявів корупції називають «протидія корупції». Зазначений термін означає сукупність всіх напрямків, які визначають діяльність, що спрямована проти дії корупції. Також використовують ще такий термін як «антикорупційна діяльність», що включає в себе всі напрямки, які визначаються державою для протидії корупції. В широкому розумінні протидія корупції розглядається як сукупність методів, засобів та способів, що направлені на сприяння у зниженні проявів виникнення корупційних відносин. Такими методами є реалізація принципів верховенства права, юридичної відповідальності, рівність всіх перед законом та судом, гарантія дотримання та захисту прав та законних інтересів осіб тощо.

У вузькому розумінні протидія корупції — це система заходів політичного, правового, організаційно-управлінського, ідеологічного, соціально-психологічного та іншого характеру, що мають цільове спрямування на зменшення обсягів корупції, зміну характеру корупційних проявів, обмеження взаємовпливу корупції та інших соціальних явищ і процесів, збільшення ризику для осіб, які вчиняють корупційні правопорушення, нейтралізацію дії та усунення факторів корупції, виявлення, припинення та розслідування проявів корупції, притягнення винних у вчиненні корупційних правопорушень осіб до юридичної відповідальності, поновлення законних прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь [4, с. 235].

Антикорупційна політика виражається через протидію корупції запроваджуючи реальні механізми впливу на виникнення корупційних відносин. Антикорупційна політика формується в кожній державі індивідуально, враховуючи ті фактори, що мають значення саме в даному суспільстві. Тож, такими суб'єктивними та об'єктивними факторами є:

- 1) особливості політичної ситуації;
- 2) наявність сфер, які сприяють виникненню корупційних відносин;
- 3) рівень розвитку економіки;
- 4) наявність тіньової економіки;
- 5) рівень наукового підґрунтя програм, які спрямовані на зниження рівня корупційних проявів злочинного характеру;
- 6) актуальність антикорупційного законодавства;
- 7) стан системи правоохоронних органів;
- 8) рівень незалежності судової влади;
- 9) рівень сприйняття корупції в суспільстві;
- 10) рівень прояву бажання влади знизити рівень корупції в державі.

Таким чином, антикорупційна політика є своєрідною реакцією на ті корупційні процеси, які мають місце у даний період в державі та/або які прогнозуються у майбутньому. Ефективність здійснення антикорупційної політики, а отже, і антикорупційної діяльності залежить від наукового розуміння соціальної та правової сутності корупції, соціальних передумов корупції, причин та умов корупційних діянь, правильного визначення змісту основних корупційних процесів, закономірностей їх розвитку, а також від адекватності обраних засобів протидії корупції [4, с. 237].

Протидія корупції являє собою цілу систему заходів та методів, що має свої суб'єкти, об'єкти, цілі, напрямки та принципи. Тож правильне розтлумачення таких складових дає можливість швидко та ефективно вирішити проблемі в зазначеній сфері. Запобігання корупції здійснюється по трьох основних напрямках:

- 1) унеможливлення вступу у корупційні відносини;

- 2) сприяння у припиненні корупційних діянь з метою не допущення їх розвитку;
- 3) недопущення вчинення особою протиправного діяння, яке може призвести до корупційного правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Словник української мови. Т. 8. – К.: Наукова думка, 1977. – 927 с.
2. Словник синонімів української мови. Т. 1. – К.: Наукова думка, 1999. – 1026 с.
3. Словник синонімів української мови. Т. 2. – К.: Наукова думка, 2000. – 954 с.
4. Мельник Микола Іванович Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції. 12.00.08 дис. на здобуття д.ю.н. 2002.- Київ. - 423 с.

Сидоренко Є.В.
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри правознавства
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
Лавриненко Ю.А.
студентка 4 курсу
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Кожна держава, в якій панує демократія прагне розвитку економіки та достойного рівня життя для своїх співгромадян. Для досягнення такої мети необхідно мати «здорові» органи державного правління та суспільство. Наразі в світі немає країн, де не існує корупція. Так, деякі держави дуже добре приховують факт існування такого негативного явища в своїй країні. Корупція не дозволяє повноцінно розвиватися суспільству та державі, також не дає можливості належним чином здійснювати свої повноваження державним органам та органам місцевого самоврядування, адже замість того, щоб виконувати свої прямі обов'язки, які покладені державою посадові особи та органи правління вирішують питання, які входять в коло власних інтересів для свого збагачення. Проблема корупції в органах місцевої влади на сьогодні є однією із основних, яка потребує як найшвидшого вирішення. Так, органами місцевої влади впливають на розвиток тієї місцевості, на якій такі органи здійснюють свої повноваження. Тобто всі рішення, які приймаються органами місцевої влади реалізуються суспільством та визначають напрямок розвитку такого суспільства. Корупція впливає на всі сфери життя в суспільстві і це стосується і органів місцевої влади. Для того, щоб вирішити питання корупції в державі необхідно розпочати з розв'язання такого питання на місцях. Адже саме місцеві органи влади, органи місцевого самоврядування, судові та силові структури на

місцях утворюють первинну корупційну систему регулювання суспільних відносин, що лежить поза правовим полем, й є підґрунтям для розвитку і поширення цього злочинного процесу на загальнодержавний рівень. Так, корупція направлена на гальмування будь-яких процесів, які розвивають державу, тож вирішення питання корупції в органах місцевої влади сприятиме запобіганню та протидії корупції на рівні держави.

Для зниження рівня корупції в органах місцевої влади в Україні пропонуємо наступне:

- запровадити розробку антикорупційних стратегій в кожному регіоні з урахуванням особливостей такого регіону з точки зору територіального розташування, густоти населення, кількості активної діючих підприємств, ймовірність залучення іноземних інвестицій в регіон тощо;

- розробити систему он-лайн спостереження розгляду звернень (інших документів) в органах місцевої влади;

- створення в кожному відділі органу місцевої влади служби, завданням якої є моніторинг відповідності посаді чиновника, який працює у такого відділі щодо наявності конфлікту інтересів;

- залучення громадськості до викриття корупційних схем шляхом проведення провокацій з метою виявлення посадовців, схильних до вчинення корупційних діянь;

- перевірка кожного працівника органів місцевої влади на поліграфічній системі дослідження з метою виявлення схильності до вступу у корупційні відносини;

- зменшити безпосередній контакт чиновника з особою, яка звертається;

- легалізувати лобіювання;

- забезпечити зниження рівня наявності зв'язків бізнесу та органів влади на місцях;

- забезпечити доступність органів місцевої влади, прибрати бар'єр між чиновником та громадою;

- сприяти висвітленню в засобах масової інформації випадків вчинення корупційних правопорушень;

- створити умови для діяльності громадських організацій, діяльність яких пов'язана із протидією та запобіганням корупції в Україні;

- створення сприятливих умов для взаємодії правоохоронних органів та органів влади на місцях;

- ротація кадрів органів місцевої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація по-українськи: корупція на місцях чи еволюція місцевого самоврядування? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vyshgorod.in.ua/gazeta/news/novini/2252-dec-2>

2. Децентралізація – головний антикорупційний проект України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/news/decentralizaciya-golovnyu-antikorupciynyy-proekt-ukrayiny-gennadiy-zubko>

Скрипка М.О.
студентка 3-го курсу,
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»
науковий керівник: Болдирева В.М.
викладач кафедри загальнонаукових,
соціальних та поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

СПАДЩИНА. ВІДМОВА ВІД СПАДЩИНИ

Здійснення права на спадкування на сьогоднішній день – одне із найважливіших питань у цій сфері. Право спадкування торкається інтересів кожного громадянина в зв'язку зі смертю рідних і близьких, оскільки саме в цей момент виникає необхідність вирішення юридичної долі майна померлого (правонаступництва). Основним змістом спадкових правовідносин є право на спадкування, яке належить спадкоємцю.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлюється тим, що існує низка невирішених питань, пов'язаних із здійсненням права на спадкування. Зокрема, відсутній єдиний підхід до розуміння його поняття та змісту; правової природи прийняття спадщини та відмови від спадщини.

Спадкуванням є перехід прав та обов'язків від фізичної особи, яка померла до інших осіб. Власник, після смерті якого залишилось майно, що має перейти до інших осіб, називають спадкодавцем. Особи, до яких це майно переходить після смерті його власника, називають спадкоємцями.

Спадкоємець здійснює право на спадкування шляхом прийняття спадщини або її неприйняття. Як пояснює Ю. О. Заїка, право на прийняття спадщини є суб'єктивним цивільним правом, зміст якого полягає в тому, що спадкоємцю надається альтернатива: прийняти спадщину або відмовитися від неї [3, с. 17]. Право на спадкування, як і кожне суб'єктивне право, надає

управленій особі певні можливості [6, с. 957].

Відповідно до ч. 1 ст. 1270 ЦК України для прийняття спадщини встановлюється строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини [7].

Право на спадкування мають усі особи зазначені в заповіті, у разі відсутності заповіту, визнання його недійсним, неприйняття спадкоємцями за заповітом, спадщину отримують спадкоємці за законом в порядку черговості.

Якщо спадкоємець протягом шестимісячного строку з часу відкриття спадщини не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її (ч. 1 ст. 1272 ЦК України) [7]. В той же час закон захищає інтереси спадкоємця, який пропустив строк для прийняття спадщини. Такими способами є:

- письмова згода спадкоємців, які прийняли спадщину, спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, може подати заяву про прийняття спадщини нотаріусу або в сільських населених пунктах — уповноваженій на це посадовій особі відповідного органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини (ч. 2 ст. 1272 ЦК України) [7]. Письмова згода спадкоємців може бути оформлена однією заявою, або кожен спадкоємець окремо оформляє свою згоду. Справжність підпису на такій заяві має бути нотаріально засвідченою;

- звернення до суду з заявою про встановлення йому додаткового строку, достатнього для подання ним заяви про прийняття спадщини (ч. 3 ст. 1272 ЦК України) [7].

Спадкоємець за заповітом або за законом може відмовитися від прийняття спадщини протягом строку, встановленого статтею 1270 ЦК України. Заява про відмову від прийняття спадщини подається нотаріусу за місцем відкриття спадщини [7].

На думку Я. Ковальчука, право на відмову від спадщини необхідно розглядати в двох аспектах:

- об'єктивному - як сукупність норм, які надають право спадкоємців не успадковувати майно померлого власника. Тобто, ЦК України включає в себе деякі положення, які

дозволяють спадкоємцю відмовитися від придбання права власності на свою частку в спадковому майні;

- суб'єктивному - як встановлена законом можливість спадкоємців не успадковувати майно померлого власника. Прийняття спадщини - це не обов'язок спадкоємця, а його право. Тому вибирається один з двох наданих законом варіантів можливої поведінки і стає власником своєї частки в спадковому майні або відмовляється від права власності [4].

Заява про видачу свідоцтва про право на спадщину - це фіксація факту звернення особи за видачою свідоцтва, вона має значення тільки як документ, як підставу для видачі самого свідоцтва о праві на спадщину.

У разі відмови нотаріуса видати свідкові свідоцтво про право на обов'язкову частку у спадщині, вказана відмова може бути оскаржена до суду в порядку позовного провадження.

Так, за змістом розрізняють два види відмови від спадщини: спрямований (кваліфікований) і безумовний [1, с. 26].

Право спадкоємця відмовитися від спадщини на користь інших осіб є окремим правочином, що входить до складу права на спадкування разом з двома іншими правомочностями: прийняти спадщину і відмовитися від спадщини без вказівки осіб, на користь яких здійснюється відмова.

Необхідно звернути увагу, що малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особи, цивільна дієздатність яких обмежена, вважаються такими що, прийняли спадщину при відсутності заяви від їх імені про відмову від спадщини.

Відмова від обов'язкової частки у спадщині має властиві риси, які характеризують її як:

- односторонній правочин, тобто до неї можуть бути застосовані правила про недійсність або нікчемності правочину, встановлені цивільним законодавством (ч. 5 ст. 1274ЦК України) [7];

- вольову дію, тобто відмова від обов'язкової частки у спадщині може бути здійснений тільки шляхом подачі відповідної заяви до нотаріуса (ч. 1 ст. 1273 ЦК України) [7].

При цьому слід відрізнити відмову від обов'язкової частки у спадщині та фактичне неприйняття обов'язкової частки в спадщині.

Відмова від обов'язкової частки у спадщині явно висловлює волю спадкоємця не вступати на місце спадкодавця у правовідносинах за участю останнього. Фактичне неприйняття обов'язкової частки в спадщині має місце тоді, коли обов'язковий спадкоємець не може виявити ні в якій формі свого наміру прийняти спадщину, тобто він не свідчить ні на користь відмови від обов'язкової частки у спадщині, ні на користь прийняття обов'язкової частки у спадщині.

У разі повної відмови спадкоємця від спадщини спадкові правовідносини закінчуються тільки для цього спадкоємця, але продовжують існувати для інших суб'єктів спадкування.

Необхідно відзначити, що закінчення строку не припиняє існування суб'єктивного права на спадщину. Як вважає Кириллова Н.С. , воно має двоїстий характер: з одного боку, закінчення строку перешкоджає здійсненню приватна успадкування, тобто, це право не підлягає правову охорону, з іншого, в деяких випадках допускається прийняття спадщини після закінчення терміну (наприклад, в разі його поновлення) [5, 25с.].

Разом з тим виникає питання про доцільність відмови від обов'язкової частки. На практиці це питання не викликає особливих проблем, оскільки сьогодні в будь-якому випадку існує можливість відмовитися від обов'язкової частки, оскільки прямої заборони для цього немає.

Підсумовуючи вищезазначене слід сказати, що право на обов'язкову частку належить визначеним у законі особам, а тому є таким, що нерозривно пов'язано з його суб'єктом. У той же час закон не встановлює заборони на відмову від прийняття обов'язкової частки на користь іншої особи. Така відмова характеризується односторонністю вольової дії, терміном, безумовністю, повнотою. Для обґрунтування такої неможливості за аналогією судам слід використовувати норму ч. 1 ст. 1276 ЦК України, яка забороняє перехід права на

обов'язкову частку шляхом спадкової трансмісії [7].

Список використаної літератури:

1. Городилова О.О. Відмова від Прийняття спадщини та її правові наслідки // Право та управління. 2011. № 1. С.23-30.
2. Гришаев С.П. Спадкове право: навч, посіб. / С.П. Гришаев. М.: Юрист, 2005. 125 с.
3. Заїка Ю. О. Становлення і розвиток спадкового права в Україні : автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.03 / Заїка Юрій Олександрович; Київський національний університет внутрішніх справ. К., 2007. 24 с
4. Ковальчук Я.В. Право на відмову від прийняття спадщини. 2007. № 3. URL: <http://justinian.com.ua/article.php?idA2578>.
5. Кириллова Н.С. Наследственное правоотношение : автореф. дис. на соиск. науч, степени канд. юрид. наук.: спец. 12. 00. 03 «Гражданское право. Семейное право. Гражданский процесс. Международное частное право» / Н.С. Кириллова; Юрид. ин-т МВД РФ. М., 2002. 25 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Вид. 2, змінене і доп. / За ред. В.М. Коссака. К.: Істина, 2008. 992 с
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 35.

Суржик В.Г.
*Чернігівський Науково-дослідний
експертно-криміналістичного центр МВС України,
старший судовий експерт сектору економічних
досліджень, кандидат економічних наук, доцент*
Гарига-Грихно М.М.
*провідний фахівець з організації наукової роботи
Чернігівського Науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС України*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Ключові слова: особливості судової експертизи, експертологія, судово-експертна діяльність.

Формування нової галузі науки, предметом якої був би інститут експертизи в кримінальному судочинстві, почалося в середині 50-х років ХХ століття [1].

А. І. Вінберг в середині 50-х років ХХ століття обґрунтував [2] підтриману і розвинену згодом А. Р. Шляховим [3] і деякими іншими криміналістами ідею про існування в криміналістиці загальної теорії криміналістичної експертизи [4].

Однак оскільки з точки зору змісту поява загальної теорії криміналістичної експертизи, яка декларувалася досить формально, не давало нічого нового ні для теорії, ні для практики боротьби зі злочинністю в цілому, загальна думка більшості криміналістів того часу висловив С. П. Митричев, вказавши, що «самостійне організаційне оформлення установ судової експертизи, велика науково-дослідна робота по вдосконаленню методів експертних досліджень ще не дають підстав для висновку про те, що виникла нова наука - криміналістична експертиза ...» [5]. Перша спроба втілення ідеї про окрему науку, присвяченій проблемам судової експертизи, не дала результатів, оскільки була передчасною і не затребуваною експертною практикою. Ця ідея в новому втіленні отримала подальший розвиток в 70-і роки ХХ століття, коли інтеграція в сферу судово-експертної діяльності досягнень

природних і технічних наук зумовила бурхливий розвиток експертиз, що називалися тоді не криміналістичними. У 1973 р А. І. Вінберг і Н. Т. Малаховська виступили з пропозицією про формування судової експертології як науки «про закони і методології формування та розвитку судових експертиз, закономірності дослідження їх об'єктів, що здійснюються на основі спеціальних знань, привнесених з базових (материнських) наук і трансформованих через порівняльне судове експертоведення в систему наукових прийомів, методів, засобів і методик вирішення завдань судових експертиз, проведених в межах правової регламентації і в тих організаційних формах, які забезпечують доказове у справі значення висновків судових експертів в кримінальному та цивільному судочинстві». Головна роль в системі експертології відводилася саме порівняльному судовому експертоведенню, під яким вони мали на увазі «розділ судової експертології, що займається порівняльним вивченням різних судових експертиз для встановлення властивих їм загальних принципів, структурних зв'язків і відносин, спільності їх походження...» [6]. Завершеного оформлення ідеї А. І. Вінберга і Н. Т. Малаховській отримали в навчальному посібнику «Судова експертологія (загальнотеоретичні та методологічні проблеми судових експертиз)» [7]. Фактично ця книга була монографічне видання, де в системі судової експертології ними позначалися чотири рівні знань: фундаментальні базові (материнські) науки; предметні судові науки; галузі предметних судових наук; практична діяльність - судові експертизи. Однак концепція авторів була сприйнята неоднозначно. Так, А. А. Ейсман, погоджуючись в принципі з необхідністю формування судової експертології, на даному етапі розвитку розглядав її як частину криміналістики [8].

Критиці піддалися і положення концепції А. І. Вінберга і Н. Т. Малаховської, що стосуються предметних судових наук, оскільки в структурі експертології слід враховувати реально існуючі предметні науки. Подальший розвиток загальної теорії судової експертизи підтвердив точку зору про те, що створення

предметних судових наук - це швидше виняток із загального правила. Судова фізика і інші судові науки не були створені. Але зазначена робота дала новий потужний імпульс для досліджень в галузі загальної теорії судової експертизи. В кінці 80-х - початку 90-х років XX ст. склалися об'єктивні передумови формування нової міждисциплінарної теорії - загальної теорії судової експертизи та визнання її більшістю криміналістів (а розробляли її саме криміналісти):

- глибокі соціально-економічні перетворення в країнах, розвиток цивільного судочинства істотно збільшили потребу в використанні спеціальних знань, основною процесуальною формою використання яких у всіх видах судочинства була судова експертиза;

- був накопичений великий емпіричний матеріал в окремих родах (видах) експертиз і на цій основі створено ряд теорій даних експертиз, розроблені і систематизовані методи і методики експертного дослідження;

- розроблено методологічні, правові та організаційні засади для різних родів (видів) судових експертиз, виокремити те спільне, що має бути властиве будь-якій роду експертизи, в тому числі при створенні нових.

В результаті було запропоновано кілька підходів до науки про судову експертизу як до міждисциплінарної теорії та відповідно до її структури. Було виділено в структурі загальної теорії судової експертизи п'ять блоків:

- 1) методологічні основи загальної теорії судової експертизи;

- 2) предмет, завдання, об'єкти, суб'єкти судово-експертної діяльності;
- 3) методи і методики в структурі експертної діяльності;

- 4) інфраструктура і процесуальна функція судової експертизи;

- 5) співвідношення загальної теорії судової експертизи з приватними теоріями.

Література

1. Тарасов-Родионов П. И. Советская криминалистика / П. И. Тарасов-Родионов // Соц. законность. — 1951. — № 7;
2. Винберг А. И. О сущности криминалистической техники и криминалистической экспертизы / А. И. Винберг // Сов. государство и право. — 1955. — № 8. — С. 83.
3. Шляхов А. Р. Предмет, метод и система советской науки криминалистической экспертизы / А. Р. Шляховой // Вопросы криминалистики и судебной экспертизы. — Алма-Ата, 1959. — С. 12–13.
4. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. — М. : Норма, 1998.
5. Митричев С.П. Криминалистика и криминалистическая экспертиза / С. П. Митричев. — Соц. законность. — 1966. — № 5. — С. 14.
6. Винберг А. И. Судебная экспертология – новая отрасль науки / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская // Соц. законность. — 1973. — № 11. — С. 49.
7. Винберг А. И. Судебная экспертология (общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз) / А. И. Винберг, Н. Т. Малаховская. — Волгоград : НИиРИО ВСШ МВД СССР, 1979.
8. Эйсман А. А. Экспертология в системе научного знания / А. А. Эйсман // Экспертные задачи и пути их решения в свете НТР. — М., 1980.

Шпомер А.І.
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Національного університету
«Чернігівська політехніка»*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРУ ЗБЕРІГАННЯ У ТОВАРНМУ СКЛАДІ

Особливі правові норми про зберігання виникли досить давно, існуючи у вигляді зобов'язання реальних дій з передачі майна для тимчасового зберігання ще за часів Давнього Риму. На даний час у повсякденному як цивільному так і господарському обігу надається велика кількість різноманітних послуг, які пов'язані із зберіганням, а так само і послуг із зберігання, тому правове регулювання вказаних вище відносин має суттєве значення.

Договори зберігання, виходячи із теорії цивільного права, мають багато видів. Так, існує зберігання у товарному складі, зберігання речі ломбардом, цінностей банком, зберігання, яке надається клієнтам у готелях, у камерах схову підприємств, які надають транспортні послуги, зберігання речей, відносно яких вирішується спір тощо. Договори, які укладаються у кожному виді зберігання, містять у більшості загальні, майже однакові положення, а також певні особливості, притаманні кожному окремому виду зберігання. Такі особливості стосуються, зокрема, об'єкта договору, його оформлення, можуть визначати особливий порядок його укладання тощо. Виходячи з істотних обсягів товарів, що зберігаються, тривалішого терміну зберігання тощо одним з найпоширеніших у сфері господарської діяльності є саме договір зберігання у товарному складі.

Правові правила, за якими загально врегульовано договори зберігання в Україні визначено статтями 956-966 Цивільного кодексу України [1], статті ж 967-978 Цивільного кодексу України [1] стосуються правових норм щодо

спеціальних видів вказаної вище діяльності. Проте, в господарському праві договір зберігання у товарному складі регулюється перш за все ст.294 Господарського кодексу України [2]. Слід відмітити, що Митний кодекс України [5] також не обійшов увагою вказані вище правовідносини, проте, особливістю у даному випадку є те, що його положення стосуються, по-перше, тимчасового зберігання товарів, а також транспортних засобів, по-друге, саме у спеціалізованих складах, по-третє, дане регулювання пов'язано суто із митною діяльністю та порядком перетину митного кордону України.

Серед актів, що впорядковують правовідносини зберігання, слід назвати Закон України «Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва» від 23.12.2004 р. [3] яким не тільки надано визначення вказаних складів, встановлено, що вони не тільки зберігають товар, а й надають супутні послуги, здійснюючи підприємницьку діяльність, а й поряд з Цивільним кодексом України, визначено вказані свідоцтва, Закон України «Про зерно та ринок зерна в Україні» від 04.07.2002 р.[4], яким встановлюється специфіка відповідного схову, Закон України «Про державний матеріальний резерв» від 24.01.1997 р. [6], яким визначається схов певних речей тощо. Суттєве значення щодо регулювання вказаних вище відносин мають також такі підзаконні документи, як затвержені наказами Міністерства агрополітики України від 27.06.2003 р. N 198 та від 15.06.2004 р. N 228 відповідно Положення про обіг складських документів на зерно [7] і Технічний регламент зернового складу [8], проте, вони стосуються тільки схову зерна.

Статтею 294 Господарського кодексу України [2], яка містить правові норми щодо схову у господарських відносинах, передбачено, що товарний склад – суб'єкт господарювання, зберігає товари, та надає послуги, які з цього випливають. При цьому, положення вказаної вище норми встановлюють, що такий склад – загального користування, якщо за законом, виданою йому ліцензією приймає майно на зберігання від кожного бажачого володільця. При цьому зберігання

відбувається за договором складського зберігання, а до відносин за ним мають бути застосовані норми Цивільного кодексу України.

Як впливає із статті 956 Цивільного кодексу України [1], товарним складом є зберігаюча майно установа, яка також може надавати пов'язані з цим послуги та робить це в результаті здійснення підприємництва. Вказана правова норма також встановлює, що це - склад загального користування, якщо за законом, ліцензією він має обов'язок прийняти на схов майно від його володільця.

Як слідує із змісту статті 957 Цивільного кодексу України [1], товарний склад приймає майно на схов оплатно та повинен повернути збереженим, такі дії вчиняються вказаною установою за договором складського зберігання, який для складу загального користування є публічним, тобто має укладатися в обов'язковому порядку та з усіма бажаючими письмово, що є дотриманим, якщо прийняття речей посвідчено складським документом, що визначені статтею 961 Цивільного кодексу України [1] – складська квитанція, просте або подвійне складські свідоцтва.

Відповідно до Закону України «Про сертифіковані товарні склади, прості і подвійні складські свідоцтва» [3] визначається, яким чином можуть надаватися відповідні послуги вказаними установами, при цьому їхня можливість здійснювати схов майна обмежується умовою отримання сертифікату відповідності надання вказаних вище послуг щодо певних товарів, які мають бути вказані в сертифікаті.

Більшість наведених вище узагальнених положень про схов поширюється на договір зберігання у товарному складі. Окреме виділення цього різновиду договорів пов'язано з особливостями його суб'єктів, змісту, оформлення тощо.

Наведені вище правові положення дають підстави вважати, що законодавство України про схов повніше регулює зазначені відносини лише в частині зберігання зерна. Саме для даного виду схову встановлено типову форму договору складського зберігання зерна, визначено форму та обіг

складських свідоцтв тощо. Про це свідчить, зокрема, і Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку випуску бланків складських документів на зерно, їх передачі та продажу зерновим складам та типового договору складського зберігання зерна» № 510 від 11.04.2003р. [9].

Звертаючи увагу на зберігання іншого товару у товарному складі, яке не є зерном, можна відмітити, що тут законодавство України є недостатньо розробленим та впорядкованим, відповідні правові норми у більшості є загальними, неповними та розпорошеними по різних нормативних приписах.

Типового договору зберігання у товарному складі видів майна інших, ніж зерно, в Україні законодавчо не встановлено.

Виходячи із змісту частини 3 статті 957 Цивільного кодексу України [1] слідує, що укладання саме договору щодо зберігання у товарному складі не вимагається. Одночасно, законодавчо не встановлено, як потрібно врегулювати вказані відносини, якщо обов'язок організації, яка здійснює схов, прийняти речі на зберігання виникає в майбутньому. За наведеного є доцільним укладати такий договір як окремих письмовий документ, при цьому передача майна одночасно має посвідчуватись складським документом.

Крім того, не можна стверджувати, що складське свідоцтво фактично є договором зберігання у товарному складі. Цієї позиції дотримується ряд науковців, зокрема, Ф.А. Гудков, який зауважує: «Ототожнювати складські свідоцтва з договором не можна: свідоцтво зовсім не замінює собою договір і не тотожне такому документу» [10, ст.142].

Одночасно слід зауважити, що такий склад може надавати не тільки послуги із зберігання, а й інші, які з цим пов'язані, надання яких неможливо внести до складського документу, крім того, отримуючи товар, особа, що здавала його на зберігання, повертає виданий складський документ підприємству, що здійснювало схов, як наслідок, можливі ускладнення у доведенні укладання відповідного договору та

його умов, якщо після прийняття майна буде виявлено пошкодження.

Слід відмітити відсутність ґрунтовних наукових досліджень щодо порядку укладання договорів зберігання у товарному складі щодо інших видів продукції, ніж зерно, що негативно впливає на застосування зазначених договорів, їх кількість та якість та часто створює учасникам вказаних відносин проблемні питання, які призводять до необхідності вирішення їх в судовому порядку у кожному конкретному випадку. Втім, і судова практика з розгляду вирішення вказаних спорів також не є однозначною. Зважаючи на викладене, при необхідності здійснення зберігання у товарному складі майна іншого, ніж зерно, є доцільним укладання відповідного договору з подальшим підтвердженням передачі майна складським документом.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. Господарський кодекс України.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
3. Закон України "Про сертифіковані товарні склади та прості і подвійні складські свідоцтва" від 23 грудня 2004р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
4. Закон України "Про зерно та ринок зерна в Україні" від 04.07.2002р. .-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
5. Митний кодекс України.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
6. Закон України "Про державний матеріальний резерв".-[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Положення про обіг складських документів на зерно, затверджене наказом Міністерства аграрної політики України

від 27.06.2003 р. N 198.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/>

8. Технічний регламент зернового складу, затверджений наказом Міністерства аграрної політики України від 15.06.2004 р. N 228.-[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/>

9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку випуску бланків складських документів на зерно, їх передачі та продажу зерновим складам та типового договору складського зберігання зерна» № 510 від 11.04.2003р. .-[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/>

10. Гудков Ф. Назначение складского свидетельства / Ф.Гудков//ЭЖ-Юрист.-2006.-№11.-С.142.

Ямпонець П.В.
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри загальнонаукових,
соціальних та поведінкових дисциплін
Чернігівського інституту імені Героїв Крут
ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ПІДСТАВИ ДЛЯ НИХ

Під слідчими діями (науковці-юристи) пропонують розуміти передбачену кримінально - процесуальним законом і забезпечену державним примусом сукупність операцій і прийомів, котрі здійснюються при розслідуванні злочинів для виявлення, фіксації та перевірки фактичних даних, які мають значення доказів у кримінальній справі.

Система негласних слідчих (розшукових) дій закріплена у главі 21 КПК України «Негласні слідчі (розшукові) дії», в якій законодавець намагається врегулювати цей інститут і визначити вичерпний перелік негласних слідчих (розшукових) дій. Зокрема, КПК України так поділяє негласні слідчі (розшукові) дії:

– втручання у приватне спілкування – це аудіо, відеоконтроль особи (ст. 260 КПК України), накладення арешту на кореспонденцію (ст. 261 КПК України), огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК України), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК України), зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України);

– інші види негласних слідчих (розшукових) дій – це обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268 КПК України), спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК України), аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК України), контроль за вчиненням злочину (ст. 271 КПК України),

виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 272 КПК України), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274 КПК України) .

Крім визначеного КПК України розподілу негласних слідчих (розшукових) дій, Генеральною прокуратурою України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Адміністрацією державної прикордонної служби України, Міністерством фінансів України, Міністерством юстиції України затверджено спільний наказ № 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16.11.2012 року «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», згідно з яким проведення негласних слідчих (розшукових) дій визначається залежно від тяжкості вчиненого злочину.

Провадження негласних слідчих (розшукових) дій неможливе без наявності юридичних (правових) і фактичних підстав, що є гарантією дотримання законності у їх проведенні, та відкриває шлях для подальшого використання результатів проведених негласних слідчих (розшукових) дій у доказуванні.

Юридичними (правовими) підставами є сукупність передбачених кримінально-процесуальним законом умов, що дають право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Фактичними підстави є факт правопорушення (фактично вчиненого суспільно небезпечного діяння), що дає право на проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

З урахуванням чинного КПК України, приймати рішення щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій має винятково слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Співробітники оперативних підрозділів (органи внутрішніх справ, органи безпеки, органи, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства, органи Державної пенітенціарної служби України, органи Державної прикордонної

служби України, органи Державної митної служби України) не мають права здійснювати негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотанням до слідчого судді чи прокурора, а лише за дорученням слідчого, який здійснює досудове розслідування злочину. Співробітник оперативного підрозділу під час виконання доручень слідчого, прокурора користується повноваженнями слідчого. Зауважимо, що уповноважені оперативні підрозділи не мають права виходити за межі доручень слідчого, прокурора. Вони зобов'язані повідомляти їх про виявлення обставин, які мають значення для кримінального провадження, або вимагати нових процесуальних рішень слідчого, прокурора.

Ураховуючи викладене, важливе значення мають такі правові (юридичні) підстави як наявність заяви чи повідомлення, зареєстрованого у встановленому законом порядку. Слідчий, прокурор, інша службова особа, уповноважена на прийняття та реєстрацію заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зобов'язані прийняти та зареєструвати таку заяву чи повідомлення (відмова у прийнятті та реєстрації заяви чи повідомлення про кримінальне правопорушення не допускається).

Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Здійснення досудового розслідування до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. Огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань, яке здійснюється негайно після завершення огляду.

Фактичними підставами проведення негласних слідчих (розшукових) дій закон визначає наявність інформації про злочини, що готуються або вчинені нестановленими особами. Інформацію про злочини, що готуються, суб'єкти кримінального судочинства отримують із різних джерел. Це можуть бути заяви і повідомлення громадян, підприємств, установ та організацій,

службових осіб, представників влади про підготовку злочину, що є приводом для проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Проте в більшості випадків отримана з таких джерел інформація потребує перевірки, підтвердження достовірності викладених фактів чи встановлення інших даних, що вказують на наявність ознак злочину. У цих випадках і виникає необхідність залучення оперативних підрозділів для перевірки і оцінки отриманої інформації. Значна частина гласної інформації про готування злочинів може бути отримана із засобів масової інформації (газети, журнали, теле- і радіопрограми ін.). Така інформація потребує не тільки офіційного реагування, а й проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій з метою перевірки достовірності викладених фактів, документування події та ознак злочину, винуватості осіб у вчиненні злочину та інших обставин, що мають значення для правильного прийняття законного рішення і реагування.

Приводами для проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо виявлення, припинення та запобігання злочинів можуть бути також письмові доручення і ухвали слідчого, слідчого судді, вказівки прокурора, ухвали суду, матеріали органів дізнання. Це зрозуміло з вимог кримінально-процесуального законодавства, коли у розслідуванні або судовому розгляді необхідно з'ясувати безпосередні причини злочинів та умови, які сприяли їх учиненню чи підготовці, а також вжити необхідних заходів щодо усунення цих причин та умов.

Отже, наявність гласної чи негласної інформації про підготовку злочину буде не тільки приводом до порушення кримінального провадження, а й приводом для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, з метою перевірки повноти і правильності отриманої інформації, пошуку першоджерел отримання фактичних даних та їх формування як доказів у кримінальному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page>

2.Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Спільний наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

3.Негласні слідчі (розшукові) дії: курс лекцій / Д. Й. Никифорчук, С. І. Ніколаюк, О. І. Козаченко та ін.; за заг. ред. Д. Й. Никифорчука. – К.: НАВС, 2017. – 176 с.

4.Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б.Є. Визначення та система негласних слідчих (розшукових) дій // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. - №1(9). - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n1/14lydsrd.pdf>.

5. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні : [навчально-практичний посібник] / С. С. Кудінов, Р. М. Шехавцов, О. М. Дроздов, С. О. Гриненко. – Х. : «Оберіг», 2018.

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА СЕКЦІЯ

Волеваха І.Б.

*кандидат психологічних наук, доцент
Академія державної пенітенціарної служби*

Ворощук В.І.

*курсант 3 курсу спеціальності “Психологія”
Академія державної пенітенціарної служби*

ПРИЧИНИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Проблема агресивної поведінки вже довгий час є однією з центральних в соціальній психології. Особливої актуальності ця проблема набуває в даний час. Зростання агресивних тенденцій в середовищі відображає одну з щонайгостріших соціальних проблем нашого суспільства, де за останні роки різко зросла молодіжна злочинність, особливо злочинність підлітків. При цьому турбує факт збільшення числа злочинів проти особи, що тягнуть за собою тяжкі тілесні ушкодження. Взагалі, у більшості випадків агресивна поведінка характеризується деструктивними наслідками як для самої людини, так і для її оточення.

Виявлення, систематизація і науковий аналіз причин агресивної поведінки є одним з найважливіших факторів успішної роботи щодо її корекції та профілактики. У сучасній психолого-педагогічній літературі широко висвітлені різноманітні аспекти досліджень феномену агресії та агресивної поведінки, але на сьогодні немає єдиної класифікації причин появи агресивної поведінки. Саме цим і обумовлена актуальність нашого дослідження.

Метою даної роботи є систематизація знань про причини агресивної поведінки на основі аналізу психолого-педагогічної літератури.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє виділити чотири групи факторів, що впливають на появу та розвиток агресивної поведінки.

До першої групи «біологічні фактори», що впливають на появу агресивної поведінки, ми віднесли: спадково-характерологічні, резидуально-органічні фактори та індивідуальні особливості здоров'я людини. Спадково-характерологічні – фактори цієї групи є вродженими. До них належать вроджені інстинкти (наприклад, «потяг до смерті» [9]; інстинкт самозбереження [К 5]. Сюди ж відносять особливості ЦНС, які закладені в людини генетично (прикладом може виступати тип ВНД: так, відомо, що сильний неврівноважений тип більш схильний до агресивної поведінки) [7, с. 18].

Резидуально-органічні фактори передбачають набуті ураження головного мозку внаслідок травм, запальних захворювань, інтоксикації ті ін. Відомо, що такі ураження можуть викликати транзиторні або прогресуючі зміни в емоційній сфері, призводячи до нервозності, підвищеної збудливості, агресивності. Схильність до агресивної поведінки в даному випадку взаємопов'язана з кількістю збережених функцій головного мозку. [1, с. 18].

До підгрупи «індивідуальні особливості здоров'я» входять деякі особливості та стани здоров'я. Наприклад, гормональні стрибки у різноманітних ситуаціях (під час статевого дозрівання (аналогічно – згасання); під час вагітності; після пологів, абортів; під час ожиріння) характеризуються підвищенням рівня агресивної поведінки індивіду [6].

Друга група – «соціальні фактори», підрозділяється на такі підгрупи: мікрофактори, мезофактори та макрофактори.

До підгрупи «мікрофактори» належить вплив найближчого значимого оточення (референтної групи) – сім'ї, друзів; саме в найближчому оточенні людина переймає патерни поведінки, засвоює правила та норми, способи реагування та реакції на ті чи інші ситуації, і в тому числі агресивні дії та вчинки; до цієї групи факторів належить стиль виховання та спілкування в родині; ставлення членів сім'ї один до одного;

взаємовідносини між дітьми та батьками, між сестрами та братами; ставлення до агресивної поведінки; моральні норми та погляди, що виховуються в родині; повнота сім'ї та ін. [2, с. 4]. Так, Л.Н. Кузнецова зазначає, що стійкі агресивні тенденції в поведінці дітей формуються у сфері взаємовідносин зі значимими дорослими (батьки, згодом вчителі), де вирішальним фактором є саме стиль поведінки дорослих. Цікаво, що діаметрально протилежні стилі (ігнорування або поблажливості до агресивних дій дитини, чи навпаки, сурові наказування) є причиною появи агресивної поведінки особистості [4].

До підгрупи «мезофактори» ми віднесли вплив неблизького оточення (колективи в садках, школах, товариші), а також комп'ютерних ігор, засобів масової інформації, молодіжних течій в соціальних мережах. Дослідження проблеми сцен жорстокості в медіа-продукції, визначили, що існують фактори, під впливом яких насилля в засобах масової інформації буде сприяти виникненню агресивної поведінки: глядач бачить насилля, але воно не породжує агресивні думки, тобто він не вважає агресією те, що спостерігає; глядач проєктує на себе образ агресора; віктимний об'єкт співвідноситься з жертвою у фільмі; події, що відбуваються у фільмі відбуваються з високим рівнем реалістичності. За спостереженнями К. Андерсона, К. Ділла, Д. Корнелла підлітки, що багато часу проводять за фільмами та іграми, що містять насилля, кроваві сцени, ненормативну лексику, більш схильні до прояву агресивних почуттів, дій та вчинків [7].

«Макрофактори» передбачають вплив глобальних факторів на появу агресивної поведінки: соціально-політичні, економічні кризи в світі, війни, розвиток тероризму; ставлення суспільства до проявів агресії.

В окрему групу ми виділили «особистісний фактор» до якого віднесли індивідуальні особливості особистості, наприклад: рівень сформованості самоконтролю (вміння контролювати власні емоції та дії, локус контролю); наявність вольових якостей (які забезпечують можливість прийняти рішення агресивної дії чи «не дії»), деяких особистісних рис

(негативізм, злобність, впертість, ворожість, роздратованість, емоційна чуттєвість), особливості пережитого досвіду (наявність шаблонів реагування на події; пережите насилля; сформованості моральних поглядів та життєвих цінностей і т.д.). Л.Н. Кузнецова вважає, що причини агресії не можуть бути лише зовнішніми, тому характерологічні особливості самої особистості відіграють значну роль у формуванні агресивної поведінки. До рис характеру, що провокують агресивні акти, дослідниця відносить: гіперзбудливість, схильність до афективних спалахів (що виникають за найменшої причини або без неї), роздратованість, егоцентризм та впертість [4].

Остання група – «хімічні фактори», наприклад, вживання психотропних речовин; алкоголю, наркотиків, деяких медикаментів прискорює появу та розвиток агресивної поведінки у людини. Т.Г. Румянцева [8] визначаючи кореляцію між споживанням алкоголю, наркотиків та появою агресивної поведінки, зазначає, що психотропні речовини необхідно розглядати в якості фактора, що сприяє вираженню фізичної агресії, при цьому чим більша доза та міцність спожитого алкоголю, тим сильніше виражене агресивне реагування.

Розмежування цих чотирьох груп факторів є досить умовним, адже усі вони тісно взаємопов'язані між собою, а інколи впливають один з одного: особистісні якості напряму залежать від стилю виховання, моральних цінностей родини та генетичної спадковості; вживання психотропних речовин залежить від індивідуальних особливостей особистості та впливу на неї її референтної групи; в свою чергу деякі захворювання обумовлені вживанням психотропних речовин і т.п.

Таким чином, аналіз наукових досліджень показав, що різноманітність причин, що сприяють появі та розвитку агресивної поведінки обумовлені різними підходами до вивчення самого явища агресії. Умовно ці причини можна класифікувати в загальні фактори: біологічні, соціальні, особистісні та хімічні.

Список використаних джерел

1. Берковиц Л. Агрессия. Причины, последствия и контроль. СПб.: Прайм-Еврознак, 2010. 510 с
2. Бэрн Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб.: Питер, 1997. 336 с.
3. Валавко С.М., Аксенова Ю.Ю. Концепции агрессивного поведения детей дошкольного возраста: современный взгляд. Специальное образование 2015. № 2. С. 17-28.
4. Кузнецова Л.Н. Психолого-педагогическая коррекция детской агрессивности. Начальная школа. 1999. № 3. С. 24-27.
5. Лоренц К. Агрессия (так называемое зло). М.: Просвещение, 2014.
6. Налчаджян А. Агрессивность человека. СПб.: Питер, 2007. 736 с.
7. Психология человеческой агрессивности: Хрестоматия. Сост. К.В. Сельченко. Минск: Харвест, 2010. 656 с.
8. Румянцева Т.Г. Понятие агрессивности в современной зарубежной психологии. Вопросы психологии. 1991. № 1. С. 81-87
9. Фрейд З. Психология бессознательного: Сб. произведений. М.: Просвещение, 1990. 448 с.

Настояща У.В.
старший викладач кафедри психології
Академії Державної пенітенціарної служби
Борець Ю.В.
доцент кафедри психології,
кандидат психологічних наук
Академії Державної пенітенціарної служби

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ ОСОБИСТІСТЬ ТА ЇЇ РОЗВИТОК У СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ

Розглядаючи теоретичне поняття терміну «особистість» сьогодні можна зустріти безліч текстів - визначень і теорій особистості, створених різними суб'єктами науки (вченими, групами вчених і науковими школами). Аналіз цих текстів показує, що вони створені для вирішення різних завдань на основі різних загальнотеоретичних і методологічних передумов, із застосуванням різних методів, а отримані результати викладені із використанням різних систем понять, категорій і термінів. Загальноприйнятих в науковому співтоваристві визначення та теорії особистості сьогодні ще не створено. У цих умовах коректно говорити про загальні еволюції ідей щодо розвитку теорії особистості і про еволюцію уявлень різних суб'єктів пізнання вчених (наукових шкіл) про теорію особистості. У науковому співтоваристві досягнуто певної концептуальної єдності з проблеми підходу до визначення і дослідження особистості. Сьогодні «особистість» - це наукове теоретичне поняття, яке використовується філософами, соціологами, психологами та медиками при вивченні людини.

Отже, намагаючись проаналізувати поняття особистість стикаємось із тією проблемою, що існує велика кількість теорій та декілька методологій визначення особистості. І все ж ми виділяємо два принципових підходів до її визначення: емпіричний і теоретичний. До емпіричного, або описового, підходу ми відносимо ті визначення в яких особистість постає як набір характеристик, самого різного характеру та різного

рівня. Тому, розкриваючи особистість через мотиваційний, пізнавальний, емоційно-вольовий блоки із доповненням індивідуально-психологічних особливостей К.К. Платонов виокремлює чотири підструктури особистості: соціально-обумовлені особливості (темперамент, вікові, статеві та патопсихологічні властивості). І. Сарнофф характеризує особистість як сукупність відносно стійких властивостей і схильностей індивіда, які відрізняють його від інших, Д. Бірі – як комбінацію відносно стійких індивідуальних відмінностей, що піддаються вимірюванню, Дж. Гілфорд – як унікальний набір властивостей індивіда. Ортодоксальний психоаналіз також в певній мірі може бути віднесений до емпіричного підходу, оскільки він описує особистість через інстинктивний, регулятивний і нормативний компоненти. До цього ж підходу відносяться всі теорії рис особистості та факторні теорії особистості.

Загалом, чим більше різноманітних характеристик, властивостей, якостей, особливостей індивіда згадується (починаючи з індивідуальних особливостей і здібностей та завершуючи поглядами, мотивами і цінностями), тим більш повноцінно, з точки зору емпіричного підходу, можемо дати визначення особистості. А оскільки жодне окреме визначення не в змозі охопити усі сторони особистості, то сенс великої кількості теорій і напрямлень якраз і полягає в тому, щоб скласти вичерпний перелік описових характеристик особистості. В.Ф. Моргун називає подібне розуміння особистості «розширювальним» підкреслюючи, що воно виявляється тотожним поняттю людина. [1]

Другий підхід до визначення поняття особистості теоретичний у тому сенсі, в якому його термін використовував В.В. Давидов, кажучи про теоретичне мислення. Дотримуючись такої логіки, для визначення поняття необхідно виокремити вихідне відношення, яке обумовлює існування особистості як явища, найпростішу форму, яка поступово перетворюється і породжує всі приватні форми (властивості) явища. До теоретичного підходу ми в першу чергу відносимо розуміння

особистості запропонованого А.Н. Леонтьєвим: це особлива якість, що набувається індивідом в системі суспільних відносин, в які індивід включається. Особистість визначає для чого і ради чого будуть використані властивості і можливості індивіда [2]. Близьке до визначення поняття особистості А.Н. Леонтьєва формулює Л.І. Анциферова: особистість - спосіб буття людини в суспільстві, пошук і побудова різних видів діяльного ставлення людини до світу, в яких проявляться його можливості [3].

Вихідним у цьому виступає відношення між індивідом і суспільством, що реалізується у спілкуванні і предметній діяльності, у виконанні певних соціальних ролей. В результаті особистість розвивається і функціонує як позачуттєва якість, як свого роду властивість другого порядку по відношенню до вроджених, індивідних (за визначенням Б.Г. Ананьєва) властивостей, особливостей психічних процесів. При цьому дані властивості не тільки є передумовою для формування особистості, але й самі надалі зазнають впливу з її боку, з боку провідного рівня організації психіки. Останнє положення підтримує багато авторів, визначаючи особистість через поняття суб'єкта: суб'єкт свого власного розвитку, який постійно виходить за свої межі (Л.І. Анциферова), суб'єкт вільний, тобто доцільно вмотивований усвідомленням необхідності зміни обставин, діяльності, форм самодіяльності та відповідальності індивіда (В.В. Давидов), суб'єкт самостійної соціальної діяльності, тобто автономний суб'єкт (К. Абишев), особливий спосіб інтеграції психічного життя індивіда (В.В. Столін), В.Ф. Моргун таке поняття особистості називає «вершинним».

Приватні чи конкретні прояви особистості, в яких особистість виступає в якості об'єкта і суб'єкта розвитку, залежать від характеристик самої соціальної системи. Очевидно, що у традиційному і динамічному суспільстві відкриваються різні можливості для розвитку особистості, очікування по відношенню до особистості будуть різними, і особистісні характеристики які вона виробить також будуть різними, рівно як і в менш розвинутій і в більш розвинутій соціальній системі. Більш високі властивості, такі як творчість, самовизначення та

саморозвиток, зверхнормована активність, здатність до особистісного вибору, свободи волі являються нормами і цінностями динамічного суспільства, котрі інтеріорізуються особистістю в тій чи іншій мірі.

Розглянемо наступне визначення особистості з точки зору філософа В.С. Соловйова, собистість – це внутрішнє визначення одиничної істоти в її самостійності, яка володіє розумом, волею і своєрідним характером при єдності самосвідомості. В.С. Соловйов в своїх роботах вказував про нерозривний взаємозв'язок особистості і суспільства. Особистість розглядається В.С. Соловйовим як ключовий елемент, що визначає прогрес суспільства від «нижчих форм громадськості до вищих, в силу властивого їй необмеженого прагнення до вищого і кращого».

На думку В.М. Бехтерева тільки об'єктивні прояви особистості доступні зовнішньому спостереженню, і тільки вони одні складають об'єктивну цінність.

Слушним доповненням поняття особистості є наявність у неї совісті, бо там де вона є, розвивається психологія, а значить і сама наша можливість говорити про вчинки на осмисленій мові.

П.П. Блонській зазначав, що особистість завжди слід розглядати не як остаточно сформовану, застиглу, але як таку яка завжди знаходиться в процесі становлення, яка формується [4].

Т.М. Титаренко зазначає, особистість – відкрита, не застигла цілісність, що постійно змінюється, самовизначаючись у соціокультурному просторі та індивідуально-психологічному часі. Вона є інструментом оволодіння власною поведінкою та життям, власним майбутнім. Існування особистості полягає у постійному перетворюванні культури, що засвоюється, в живу індивідуальну життєтворчість[5].

Як вже раніше ми зазначали у сучасній психології немає єдиного розуміння особистості. Однак більшість дослідників вважає, що особистість формується протягом життя і має індивідуально-своєрідну сукупність рис, що визначають образ або ж стиль мислення даної людини, її почуття та поведінку.

Важливою особливістю у розвитку особистості є професійне самовизначення і самоактуалізація, що проявляються у вигляді тривалого процесу розвитку відносини людини до своєї майбутньої або реальної професії і до самого себе як потенційного або реального суб'єкта професійної діяльності або професіоналу, що здійснюються протягом усього професійного і життєвого шляху.

Таким чином, процес формування і розвитку особистості завжди залишається глибоко індивідуальним, неповторним, він протікає абсолютно по-різному в залежності від індивідуальних особливостей, конкретно-історичних умов, від приналежності індивіда до того чи іншого соціального середовища.

Література

1. Моргун В.Ф., Ткачева Н.Ю. Проблемы периодизации развития личности в психологии: учебное пособие. Москва. Изд.: Московский университет. 1981. С.81
2. Асмолов А.Г. О предмете психологии личности. Вопросы *психологии*. Вып. №3. Москва. 1983.
3. Анцыферова Л.И. К психологии личности как развивающейся системы. *Психология формирования и развития личности*. Под ред. Л.И. Анцыферова. Москва : Наука, 1981. с. 3-19
4. Блонский, П.П. Личность ребенка и воспитание. *Психология и дети*. Вып. №1. Москва. 1917. С. 4-15.
5. Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості : [навч. посіб.] Київ : Марич, 2009. 232 с. ISBN 978-966-8479-25-0

Наукове видання

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ КРУТ
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом»**

ПРАВОВА ДЕРЖАВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Збірник матеріалів VI регіональної науково-
практичної конференції
(16 жовтня 2020 року)

Технічний редактор Захарчук І.В.

Комп'ютерна верстка Захарчук І.В.

Відповідальний за випуск Назарко С.О.

Електронне видання